

Sexuella övergrepp mot barn över nätet

Hur skyddar den svenska straffrätten barn?

Agnes Halvares

Termin 9 HT 2016
Examensarbete, 30 hp
Juristprogrammet, 270 hp
Handledare: Monica Burman

Innehållsförteckning

Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Avgränsningar.....	7
1.3 Metod och material	8
2 Barnrättsligt perspektiv och barnperspektiv	14
2.1 Barnrättsligt perspektiv – barns rätt till skydd.....	15
2.1.1 Barnkonventionen.....	15
2.1.2 Barnkonventionen blir svensk lag.....	16
2.1.3 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.	17
2.1.4 EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi.....	17
2.2 Barnperspektiv – att se saker ur barnets synvinkel.....	18
2.3 Mina teoretiska utgångspunkter.....	19
3 Sexuella övergrepp mot barn på nätet	20
3.1 Olika typer av sexuella övergrepp på internet	20
3.2 Hur vanlig är företeelsen?.....	21
3.3 Förövarens tillvägagångssätt – tre förklaringsmodeller.....	24
3.3.1 Urvalsprocessen	24
3.3.2 Närmandet.....	25
3.3.3 Relationsskapandet	25
3.3.4 Förövarens riskbedömning.....	25
3.3.5 Relationsstärkandet.....	26
3.3.6 The sexual stage.....	26
3.4 Påverkan på barnet.....	27
3.5 Slutsatser på vägen.....	29
4 Sexuella övergrepp mot barn, straffrättslig kontext	30
4.1 En historisk bakgrund till barn som offer för sexualbrott.....	30
4.2 Våldtäkt mot barn	31

4.3 Sexuellt övergrepp mot barn.....	33
4.4 Bedömningen av sexualhandlingen i praxis	34
4.5 Utnyttjande av barn för sexuell posering.....	36
4.5.1 Det straffbara området	37
4.5.2 Rättstillämpningens bedömning av straffbestämmelsen.....	39
4.6 Kontakt med barn i sexuellt syfte	39
4.6.1 Det straffbara området	40
4.6.2 Praxis.....	42
4.7 Straffrättsliga problem vid sexualbrott begångna över internet.....	42
4.7.1 SOU 2016:60 – Ett starkare skydd för den sexuella integriteten.....	43
4.7.2 Identifierade problem med sexualbrott mot barn på internet.....	44
4.8 Slutsatser på vägen.....	46
5 En granskning av förarbeten ur ett barnrättsperspektiv	47
5.1 Om och hur barnkonventionen omnämns	48
5.2 Användandet av barnrättsperspektivet och barnperspektivet	48
5.3 Slutsatser på vägen.....	54
6 Sammanfattning och avslutande diskussion.....	55
6.1 Sammanfattning	55
6.2 Avslutande diskussion	57
6.3 Skyddas barn mot att utsättas för sexuella övergrepp på internet?.....	60
Käll- och litteraturförteckning	61
Offentligt tryck.....	61
Internationella dokument	61
Rättspraxis.....	62
Litteratur	63
Övriga källor	64

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter.
BO	Barnombudsmannen
BrB	Brottsbalk (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
Ds	Departementsserien
EU	Europeiska Unionen
f.	och följande sida
ff.	och följande sidor
FN	Förenta Nationerna
HD	Högsta Domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Regeringens propositioner
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

”I barnkonventionens mening är alla som inte har fyllt 18 år barn. Detta medför att lagstiftaren vid utformningen av all reglering som rör barn och ungdomar måste särskilt beakta deras intressen och särskilda behov. Unga flickor och pojkar skall tillförsäkras ett särskilt skydd i rättsordningen mot alla sexuella kränkningar i någon form. Det är ofrånkomligt att ett sådant utvidgat skydd medför en inskränkning i ungdomars sexuella självbestämmanderätt. Det särskilda skyddet för den sexuella integriteten såvitt avser ungdomar bör gälla tills de fyllt 18 år.”¹

Den 14 januari 2016 inleddes förhandlingarna i en uppmärksammas rättegång mot en 22-årig man, åtalad för bland annat våldtäkt mot barn och barnpornografibrott. Den 22-årige mannen, som vid tillfället för de brottsliga gärningarna var 19 och 20 år gammal, hade via nätet förmått flertalet unga flickor att posera och utföra sexuella handlingar på sig själva. Efter 44 förhandlingsdagar dömdes mannen till fängelse i tre år för omfattande sexualbrott över nätet. Attunda tingsrätts bedömning var att den 22-årige mannen inte kunde dömas till våldtäkt mot barn då de handlingar som flickorna utfört på sig själva inte var jämförbara med samlag. Den 22-årige mannen dömdes istället för bland annat sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt ofredande och barnpornografibrott.² Målet uppmärksammades stort i media då åklagaren hade valt att åtala mannen för våldtäkt mot barn, trots att den åtalade mannen aldrig fysiskt hade berört målsägandena då gärningarna hade skett över internet.³

Redan inledningsvis ska påpekas att vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte inte är någon ny företeelse. Internet har däremot givit nya förutsättningar för kommunikation mellan människor och bland annat genererat effektivare möjligheter för vuxna med onda avsikter att kontakta en mängd barn på kort tid i syfte att exempelvis utnyttja dem sexuellt. Att internet på kort tid har blivit en viktig del av människans vardag kan närmast sägas ha överraskat delar av samhället. Internet har öppnat möjligheter för övergrepp, trakasserier och mobbning på nya arenor.⁴

¹ SOU 2001:14 s. 109 och följande sida (f.).

² Attunda tingsrätt mål nr. B 1687-14.

³ Angående den mediala uppmärksamheten, se bl.a.: Dagens nyheter [<http://www.dn.se/nyheter/sverige/man-atalas-for-valdtakt-over-natet/>] 2016-11-09 & Sveriges radio [<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6344423>] 2016-11-09.

⁴ Ds 2015:49 s.14.

Men hur vanligt är det att barn utsätts för kränkningar och sexuella övergrepp över nätet? Vilka brott utsätts de för i rent juridisk mening och hur skyddar den svenska straffrätten barn från att utsättas för sexuella övergrepp över nätet?

Barn skyddas mot sexuella övergrepp på en mängd olika sätt – föräldraansvar, skolan, socialtjänsten och polisen har till uppgift att på olika sätt skydda barn mot olika former av övergrepp. Barns rätt till skydd mot övergrepp återspeglas dessutom i en mängd olika avseenden i vårt straffrättsliga system. Ett konkret exempel på detta är bestämmelserna i 6 kap. brottsbalk (1962:700) (BrB) där det straffrättsliga skyddet för barn går utöver det som gäller för vuxna.⁵ I denna uppsats kommer det straffrättsliga skyddet att behandlas.

Sexuella övergrepp mot barn på internet har belysts i flertalet straffrättsliga lagstiftningsprocesser på 2000-talet⁶ men är trots detta ett relativt outforskat område ur ett juridiskt perspektiv i Sverige. Forskning om sexualbrott mot barn på internet finns däremot inom andra vetenskaper än den rättsvetenskapliga. Genom att lyfta frågeställningarna till den rättsvetenskapliga nivån samt belysa frågorna ur ett barnrättsperspektiv och ett barnperspektiv är således min förhoppning att denna uppsats blir ett bidrag till kunskapsutvecklingen på området.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med förevarande uppsats är att utifrån ett barn- och barnrättsperspektiv problematisera hur straffrätten skyddar barn mot sexuella övergrepp på internet.

För att kunna problematisera och analysera hur barn skyddas mot sexuella övergrepp begångna på internet behöver jag till att börja med ta reda på vad barnen utsätts för och hur de sexuella övergreppen ser ut och går till. Vad är det barn behöver skyddas emot? Nästa steg är att undersöka de relevanta straffbestämmelserna för att visa på hur den svenska straffrätten skyddar barn mot dessa övergrepp och vilka problem som kan finnas med dessa straffbestämmelser.

För att ytterligare analysera och visa på eventuella problem som finns med den svenska regleringen ska en granskning av de svenska förarbetena ur ett barnrättsperspektiv och

⁵ Asp, 2014, s. 77.

⁶ Se t.ex. SOU 2016:60 s. 228 och följande sidor (ff.); SOU 2004:71 s. 82 ff.; prop. 2008/09:149 avsnitt 4.1.

barnperspektiv göras för att på så vis utreda om dessa perspektiv uttrycks eller inte uttrycks i förarbetena samt om de två perspektiven får några konsekvenser för lagstiftningens utformning på området.

Syftet kommer närmare att besvaras genom följande frågeställningar:

- Vad är sexuella övergrepp mot barn på nätet?
- Hur skyddas barn mot att utsättas för sexuella övergrepp på nätet av den svenska straffrätten?
- Synliggörs och analyseras barnets rättigheter och egna upplevelser i förarbetena och får dessa konsekvenser för lagstiftningens utformning på området?

Den första och den andra frågan har bland annat i tidigare utredningar ställts och besvarats. En analys av de förarbeten som ligger till grund för lagstiftningens utformning på området utifrån ett barnrättsperspektiv och barnperspektiv har dock aldrig gjorts. Detta blir därmed mitt bidrag till kunskapsutvecklingen på området.

Redan inledningsvis finns anledning att förklara vad jag menar med formuleringen straffrättsligt skydd. Med straffrättsligt skydd avser jag främst allmänprevention – straffets avskräckande verkan för människor att begå brott.⁷ Allmänprevention kan också sägas syfta till att förebygga kriminaliserade handlingar genom hot om straff samt lagstiftningens moralbildande och normbildande effekter.⁸ Med formuleringen straffrättsligt skydd avses även samhällets reaktioner på brottet samt lagstiftningens utformning. Vid användandet av begreppet barn utgår jag från Förenta Nationernas (FN:s) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionens) artikel 1 som stadgar att barn avser alla människor under 18 år. På grund av att den svenska straffrätten gör stor skillnad på barn över och under 15 år kommer fokus ibland att vara på barn under 15 år och ibland på samtliga barn upp till 18 års ålder.

1.2 Avgränsningar

Det finns många potentiellt tillämpliga brott vid sexualbrott mot barn begångna över internet. Jag har dock valt att fokusera på brotten våldtäkt mot barn i 6 kap. 4 § BrB, sexuellt övergrepp mot barn i 6 kap. 6 § BrB, utnyttjande av barn för sexuell posering i 6 kap. 8 § BrB samt kontakt

⁷ Sarnecki, 2014, s. 49.

⁸ Sarnecki, 2015, s. 17.

med barn i sexuellt syfte i 6 kap. 10a § BrB, vilka jag anser är de mest centrala brotten. Brottet sexuellt utnyttjande av barn kommer endast kort att nämnas i samband med beskrivningen av brottet våldtäkt mot barn. Av utrymmesskäl kommer barnpornografibrottet, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst samt sexuellt ofredande av barn att lämnas därhän i denna uppsats.

1.3 Metod och material

Mitt kunskapsintresse vid författandet av denna uppsats har varit att för det första undersöka hur sexuella övergrepp på internet kan gå till, om detta följer några specifika mönster, hur vanligt förekommande sexualbrott på nätet är, hur barnen manipuleras och invaggas i en falsk trygghet hos förövaren samt hur barn påverkas av att sexuellt exploateras på internet. Metoden för denna del kan därför sägas vara deskriptiv och med det menar jag att jag utifrån mitt urval av material har gjort en beskrivning av sexuella övergrepp över internet.

Eftersom min ambition har varit att skildra hur verkligheten ser ut för de barn som utsätts för sexuella övergrepp på internet har jag använt mig av litteratur från bland annat barnpsykologisk forskning, rättsmedicinsk forskning, forskning om sexuella övergrepp på barn både online och offline samt rapporter och utredningar från bland annat Brottsförebyggande rådet (Brå) och ungdomsstyrelsen.

Materialvalet i denna del har gjorts dels utifrån materialets ursprung, dels utifrån materialets författare. Shannons rapport, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet: omfattning, karaktär, åtgärder*, anser jag vara en samlande beskrivning av företeelsen och är utgiven av Brå. De andra två rapporterna som använts, *Barn och sexuella övergrepp via IT* samt *Se mig: unga om sex och internet* är utgivna av BUP-elefanterna (Landstinget i Östergötland) respektive Ungdomsstyrelsen. Vid besvarandet av frågan hur vanligt det är att barn utnyttjas sexuellt över internet har jag velat få fram undersökningar där barn har fått svara på frågor kring ämnet. Visserligen skulle kriminalstatistik kunna användas här men jag anser den vara svår att lägga till grund för några slutsatser då statistiken bland annat bygger på att brottet faktiskt kommer till myndigheternas kännedom. Intresset för mig i denna del har varit att se hur vanligt det är att barn kontaktas av vuxna över internet och inte att se hur många brott som anmälts eller hur många förövare som dömts för de brott som uppsatsen behandlar.

I ovan nämnda rapport från Brå görs tre delstudier. Studierna har bland annat gått ut på att låta barn svara på frågor. Visserligen kan det även här vara så att resultaten inte fullständigt

motsvarar verkligheten men i mitt urval av material har jag ansett att Brå:s undersökning är tillförlitlig och till större del än kriminalstatistik speglar verkligheten. För att beskriva hur vanlig företeelsen är, har även Crimes Against Children Research Centers (CCRC) studier använts. CCRC upprättades år 1998 vid universitetet i New Hampshire och utför studier om sexuell exploatering av barn. Dessa studier har använts för att få en internationell inblick i ämnet för att på så vis få kunskap om hur vanlig företeelsen är i andra länder. CCRC:s studier har ansetts trovärdiga då dessa flitigt citerats i de svenska rapporter som använts vid författandet av denna del och i ett antal svenska förarbeten som kommer att användas senare i uppsatsen.

Vid beskrivandet av förövarens tillvägagångssätt har tre författares förklaringsmodeller använts, Rachel O'Connell, Carl Göran Svedin samt Anne-Marie McAlinden. Samtliga tre författares beskrivningar har ansetts trovärdiga – även dessa citeras frekvent i de svenska rapporterna som använts.

Vad gäller frågan om hur barn påverkas av att utsättas för sexuella övergrepp över internet har två källor använts *Handbok i rättspsykologi* och *Jag kände mig speciell: grooming på Internet*. Den första boken pratar visserligen inte specifikt om just sexualbrott på internet, men har trots det använts då rapporten *Barn och sexuella övergrepp via IT* visat att barn upplever samma symptom vid övergrepp på internet som i det verkliga livet. Vidare har boken "*Jag kände mig speciell: grooming på Internet*" använts i vilken psykologiprofessor Sven-Åke Christianson har beskrivit Alexandramannens offers upplevelser.

Mitt kunskapsintresse vid författandet av denna uppsats har för det andra varit att genom rättsvetenskapligt material visa hur barn, genom den svenska lagstiftningen, skyddas mot att utsättas för sexuella övergrepp över internet. Syftet kan således sägas ha varit att studera de juridiska rättskällorna i den mån det behövs för att besvara frågan: hur skyddas barn mot att utsättas för sexuella övergrepp på nätet av den svenska straffrätten?

I denna del har först en kort historisk bakgrund gjorts till hur barn som offer för sexualbrott har behandlats straffrättsligt. Syftet här har varit att belysa att barn historiskt sett haft mycket lite skydd mot att utsättas för sexualbrott. För detta ändamål har jag, utöver några förarbeten till dåvarande lagstiftning och Departementsserien (Ds) 2007:13, använt Åsa Bergenheims bok *Brottet, offret och förövaren* i vilken författaren beskriver rättsutvecklingen av sexuella övergrepp från år 1850 till och med 2000-talet. Bergenheim är professor i idéhistoria och

analyserar med hjälp av bland annat psykiatrisk, sexologisk och juridisk facklitteratur synen på sexuella övergrepp på vuxna och barn under olika tidsepoker.

För att besvara frågan hur barn skyddas mot att utsättas för sexuella övergrepp på internet har jag tagit ledning av den juridiska metoden. Syftet med denna genomgång har inte varit att göra en fullständig utredning av gällande rätt utan snarare att på ett övergripande sätt visa på hur barn skyddas av den svenska lagstiftningen från att utsättas för sexuella övergrepp på internet. Med den juridiska metoden som bas har jag således valt att studera de för mig relevanta rättskällorna. Denna del i uppsatsen syftar också till att belysa de problem som finns med dagens utformning av lagstiftningen på området. Lagstiftning och förarbeten har använts i stor utsträckning och den juridiska doktrinen har använts främst i syfte att belysa de problem som kan finnas med lagstiftningens utformning.

Materialet vid författandet av denna del har för det första varit propositioner (prop.) som behandlar sexualbrott mot barn och som tillkommit i samband med och efter reformen av sexualbrottslagstiftningen år 2005. Jag har gjort denna tidsavgränsning då det var i samband med denna reform som brottet våldtäkt mot barn infördes i svensk lagstiftning. Vidare har statens offentliga utredningar (SOU) och departementspromemorior använts i relativt stor utsträckning. Offentliga utredningars roll som rättskälla kan diskuteras⁹ men jag har valt att använda dessa då utredningarnas redogörelser av gällande rätt enligt mig har varit välformulerade och utförliga samt innehållit argumentation och analyser kring lagstiftningen som inte har återfunnits i de propositioner som har använts.

Mitt urval av praxis har främst skett utifrån aktualitet i tid. Jag har även här velat hålla mig till rättsfall som utkommit efter sexualbrottsreformen år 2005. Rättsfallen har använts dels för att ge bilden av hur lagstiftningen skyddar barn mot att utsättas för sexualbrott, dels för att tydligt belysa vilka problem som kan finnas med dagens lagstiftning.

Vad gäller rättsfallen som behandlar frågan om våldtäkt mot barn har fokus legat på bedömningen av sexualhandlingen och, ur kränkingshänseende, dess jämförbarhet med samlag. Vid praxisgenomgången har även praxis som behandlar våldtäkt mot vuxna använts – detta då sexualhandlingen som sådan ska bedömas lika för barn som för vuxna. Samtliga avgöranden från Högsta domstolen (HD) efter sexualbrottsreformen år 2005 som behandlar

⁹ Se Bengtsson, 2011, s. 777.

sexualhandlingens jämförbarhet med samlag har använts i uppsatsen. Utöver rättsfall från HD har ett vägledande rättsfall från hovrätterna använts. Attunda tingsrätts dom, mål B 1678-14 har också använts. Trots att domen från Attunda tingsrätt inte kan anses ha ställning som praxis är domen unik i sitt slag och relevant för författandet av denna uppsats då målet är det första i sitt slag där åklagaren valt att åtala för våldtäkt mot barn trots att gärningarna var begångna över nätet.

Vid brottet utnyttjande av barn för sexuell posering har två hovrättsavgöranden använts samt ett avgörande från HD. Främsta anledningen till att även hovrättsavgöranden har använts är att HD i sin dom hade som primärt syfte att avgöra frågan huruvida presumtion för fängelse förelåg eller inte vid brottet utnyttjande av barn för sexuell posering. Vad gäller brottet kontakt med barn i sexuellt syfte finns det vid författandet av denna uppsats inget avgörande från HD som behandlar frågan. Endast två hovrättsfall har hittats som primärt behandlar brottet kontakt med barn i sexuellt syfte. Jag har dock valt att endast använda ett av fallen då den ena domens främsta fokus var att utreda huruvida den tilltalade var att anse som gärningsman eller inte.¹⁰

Vid mitt sökande av praxis har jag använt mig av databaserna Karnov och Zeteo samt HD:s hemsida. Vid användandet av databaserna Karnov och Zeteo har jag i sökfältet använt brottsbeteckningen som sökord. Vad gäller våldtäkt mot barn har däremot andra sökord än just ”våldtäkt mot barn” använts, detta då jag har velat få fram rättsfall som har behandlat frågan om sexualhandlingen kan anses jämförlig med samlag. Därför har sökord såsom ”jämförligt med samlag” och ”kränkningens allvar jämförligt med samlag” använts. Vid användandet av HD:s hemsida har jag undersökt samtliga vägledande domar som finns tillgängliga på hemsidan från år 2005 fram till idag.

Kunskapsintresset i denna del har även varit att få fram vilka problem som finns med dagens utformning av sexualbrottslagstiftningen. Här har främst två problem tagits upp, utformningen av straffstadgandet kontakt med barn i sexuellt syfte samt allmänna problem med sexualbrott som begås utan fysisk närvaro av förövaren. För dessa ändamål har juridisk doktrin, Ds 2015:49 och SOU 2016:60 använts.

I min avslutande del har kunskapsintresset slutligen varit att kritiskt analysera ett urval av förarbeten. Analysen har syftat till att få fram dels om barnrättsperspektivet och

¹⁰ Se Svea hovrätts dom, mål nr 8749-13.

barnperspektivet uttrycks eller inte uttrycks i de svenska förarbetena, dels om dessa perspektiv får några konsekvenser för lagstiftningens utformning på området. Urvalet av förarbeten har även här skett utifrån förarbeten på sexualbrottsområdet som utkommit efter eller i samband med sexualbrottsreformen år 2005. De förarbeten som har granskats är SOU 2001:14, SOU 2004:71, SOU 2010:71, SOU 2016:60, prop. 2004/05:45, prop. 2008/09:149, prop. 2012/13:111, prop. 2012/13:194 samt Ds 2015:49.

Min granskning har inspirerats av Monica Burmans granskning som görs i artikeln *Ungdomspåföljder och barns rättigheter* i Svensk juristtidning 100 år¹¹, där författaren analyserar svenska förarbeten för att visa på hur barns rättigheter har synliggjorts i förarbeten i förhållande till ungdomspåföljder. Jag har gjort min granskning dels genom att söka på begrepp som barnkonventionen, barnrättsperspektiv och barnperspektiv, dels genom att läsa relevanta delar ur förarbetena där sexualbrott mot barn diskuteras för att på så vis försöka hitta förarbetenas synliggörande av barnrättsperspektivet och barnperspektivet. Vad som främst varit av intresse i denna del är att utröna om barnkonventionen egentligen har fått några konsekvenser för utformningen av lagstiftningen som behandlar barn och frågan jag har ställt är om barnkonventionen, barnrättsperspektivet eller barnperspektivet får någon betydelse när lagstiftaren ska bestämma sig i en viss fråga. I min granskning har jag inte varit intresserad av någonting annat än just diskussioner kring sexualbrott mot barn och de brott som senare kommer att behandlas i denna uppsats. Sålunda har exempelvis diskussioner kring barnkonventionen i förhållande till brottet människohandel eller barnpornografi lämnats därhän.

Barnrättsperspektivet och barnperspektivet, vilka beskrivs i nästa kapitel, har använts som ett analysverktyg för att göra min granskning av de utvalda förarbetena. De två perspektiven dar dessutom varit mina övergripande teoretiska utgångspunkter vid författandet av denna uppsats. På grund av detta finns det även anledning för mig att förklara vad jag menar med dessa två begrepp. De internationella instrument som har använts vid beskrivningen av det barnrättsliga perspektivet har varit barnkonventionen, Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp samt Europeiska Unionens (EU:s) direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi.

¹¹ Burman, 2016, s. 162-175.

Då fokus för min uppsats inte har varit att göra en utförlig redogörelse av exempelvis barnkonventionens samtliga artiklar har jag hållit beskrivningarna av de internationella dokumenten på en relativt generell nivå. UNICEF Sveriges *Handbok om barnkonventionen*, Johanna Schiratzkis bok *Barnrättens grunder* samt till viss del, Barnrättskommitténs dokument har använts för att få en bättre bakgrund och mer information kring de relevanta artiklar ur barnkonventionen som har nämnts. Utgångspunkten i mitt barnrättsperspektiv har varit barnets rätt till skydd mot sexuella övergrepp och sexuell exploatering, vilket genomsyrat både valet av internationella instrument och valet av artiklar i de internationella instrumenten.

Begreppet barnperspektiv är inget universellt begrepp. Vid förklaringen av begreppet barnperspektiv har jag valt att använda mig av tre offentliga utredningar. Utredningarna beskriver utförligt vad ett barnperspektiv kan vara och vad det innebär att anlägga ett barnperspektiv på olika typer av frågor. Mitt barnperspektiv har sin utgångspunkt i barnets synvinkel där barnkonventionen och barnets rättigheter enligt konventionen är grunden.

Uppsatsens metod och genomförande kan sägas ha hämtat inspiration från genusrättsvetenskapen och främst dess kvinnorrättsliga perspektiv. Kvinnorrättens utgångsläge var att kvinnors erfarenheter och livsvillkor tidigare fått mycket lite utrymme i juridiken, varför det ansågs angeläget att studera kvinnornas rättsliga ställning.¹² Likt det kvinnorrättsliga perspektivet har uppsatsen därmed placerat barnets personliga erfarenheter i fokus och uppsatsen har studerat barnets rättsliga ställning. En problematisering av rättens barnperspektiv och barnrättsperspektiv har gjorts. Kvinnorätten i svensk kontext är en forskningsinriktning som, utifrån kvinnors levnadsvillkor, systematiserat rätten. Likt detta har jag utifrån barns levnadsvillkor systematiserat rätten, visat på de problem som finns samt visat hur rätten kan stå i motsättning till den verklighet som barn idag upplever på internet.¹³

Sammanfattningsvis ska sägas att målet med författandet av denna uppsats således inte främst har varit att fastställa gällande rätt. På grund av detta har jag inte heller använt mig av någon traditionell rättsdogmatisk metod. Målet med uppsatsen har snarare varit att problematisera och analysera rätten för att få fram hur och om rätten ger uttryck för ett barnrättsperspektiv och/eller ett barnperspektiv. På grund av detta skulle man kunna kalla min metod kritisk alternativt analytisk. Detta dels då jag inte hållit mig inom den ram som utgörs av rättskällorna utan snarare

¹² Burman, 2013, s. 14.

¹³ Gunnarsson & Svensson, 2009, s. 24 ff..

i stor utsträckning använt mig av material från andra vetenskaper, dels då mitt främsta syfte vid författandet av denna uppsats har varit att analysera, problematisera och kritiskt granska rätten.

2 Barnrättsligt perspektiv och barnperspektiv

Min problematisering, granskning och analys utgår ifrån ett barnrättsperspektiv samt ett barnperspektiv. I följande avsnitt kommer jag därför att redogöra för vad som menas med barnrättsperspektiv samt vad jag avser vid användandet av begreppet barnperspektiv.

Barnrätten uppstod under 1900-talets sista decennier som ett självständigt rättsområde.¹⁴ Enligt Schiratzki är en utgångspunkt i barnrätten att barnet under sin barndom utvecklas både psykiskt och fysiskt. En konsekvens av detta är enligt Schiratzki att barnet under denna period är i stort behov av omsorg och tillsyn.¹⁵ Barnrätten kännetecknas av att barnet och barnets egna rättsliga förbindelser till andra människor och samhället i stort ska vara centralt för den rättsliga bedömningen. Vidare lyfter Schiratzki upp olika funktioner som barnrätten kan sägas ha. För det första har barnrätten en normerande och styrande funktion där regler utformas för hur vi människor ska bete oss i olika situationer. För det andra har barnrätten en skyddande funktion där den svagare parten, barnet, ska skyddas.¹⁶

Vad gäller barn som brottsoffer menar Petter Asp att det särskilda med barn i brottsoffer-situationer är barns skyddslöshet och beroende av vuxna jämfört med andra människor. Asp menar att det även kan sägas att barn är beroende av andra människor för att över huvud taget överleva, särskilt under de första levnadsåren. Barn saknar ofta förmåga att inse innebörden och konsekvenserna av sina egna handlingar. Barns skyddslöshet menar Asp också avspeglas i rättssystemet i flera avseenden. Särskilda kriminaliseringar där det straffrättsliga skyddet är mer långtgående för barn är vanligt förekommande. Det mest uppenbara exemplet är den särskilda regleringen av sexualbrott i 6 kap. BrB. Asp menar att bestämmelsen i 6 kap. 4 § BrB, våldtäkt mot barn, presumerar att barn under 15 år inte har möjlighet att lämna ett giltigt samtycke till sexuella handlingar.¹⁷

¹⁴ Schiratzki, 2014, s. 11.

¹⁵ Schiratzki, 2014, s. 17.

¹⁶ Schiratzki, 2014, s. 12.

¹⁷ Asp, 2014, s. 77.

2.1 Barnrättsligt perspektiv – barns rätt till skydd

Utgångspunkten för mitt barnrättsperspektiv är barnets rätt till skydd. Mitt barnrättsperspektiv har därför sin utgångspunkt i vilken rätt barn har till skydd enligt exempelvis internationella konventioner.

2.1.1 Barnkonventionen

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling barnkonventionen. År 1990 ratificerade Sverige konventionen som ett av de första länderna i världen och från och med den 2 september 1990 har konventionen varit giltig i förhållande till Sverige. Barnkonventionen är emellertid inte svensk lag, då konventionen inte är inkorporerad i svensk lagstiftning.¹⁸ I barnkonventionens första artikel definieras begreppet barn som varje människa upp till 18 års ålder.

Barnkonventionens tredje artikel stadgar att offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftningsorgan vid samtliga åtgärder som rör barn, ska ha barnets bästa i främsta rummet.¹⁹ Enligt Barnrättskommittén innebär denna artikel bland annat att lagstiftningsåtgärder ska motiveras och innehålla avvägningar om hur barnets bästa har använts – hur barnets bästa överensstämmer med lagstiftningen och om avvägningar gjorts gentemot andra intressen.²⁰

Barnkonventionen erkänner barnet som en fullständig bärare av rättigheter. I konventionen betonas barnets särskilda behov av skydd och stöd samt barnets sårbarhet. Konventionen innehåller särskilda rättigheter som ger barnet skydd mot övergrepp, utnyttjanden och våld. Artikel 19 anger att barn har rätt till skydd mot alla former av våld. Artikel 19 stadgar bland annat att samtliga konventionsstater skall vidta lämpliga lagstiftningsåtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp under tiden barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Här finns sålunda barnets rätt till respekt för sin värdighet och fysiska och personliga integritet.²¹ Barnrättskommittén menar att artikel 19 medför att stater är skyldiga att bland annat göra

¹⁸ *Handbok om Barnkonventionen*, 2008 s. 13.

¹⁹ Schiratzki, 2014, s. 29.

²⁰ CRC/C/GC/14 p. 23.

²¹ *Handbok om Barnkonventionen*, 2008 s. 187.

ändringar i nationell lagstiftning för att tillförsäkra barn ett absolut skydd mot alla former av övergrepp och våld.²²

Artikel 34 medför en skyldighet för konventionsstaterna att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att förhindra att barn förmås eller tvingas delta i en olaglig sexuell handling, att barn utnyttjas för prostitution eller annan sexuell verksamhet samt att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och pornografiskt material.²³ Artikel 36 ålägger konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende. Artikeln innehåller en allmänt hållen formulering för att på så sätt täcka in *alla* former av utnyttjanden som vuxna kan utsätta barn för.²⁴

2.1.2 Barnkonventionen blir svensk lag

Den 27 mars 2013 beslutade regeringen att tillsätta en utredning för att, inom vissa särskilda områden, redogöra för huruvida Sveriges tillämpning av lagar och andra föreskrifter överensstämmer med barnets rättigheter enligt barnkonventionen eller inte. Utredningens uppdrag var att analysera rättstillämpningen inom följande områden: barn i migrationsprocessen, barn som bevittnat våld inom familjen, stöd och service till barn med funktionsnedsättning samt barn som utsatts för våld inom familjen.²⁵

Utredningen anför i SOU 2016:19 att den svenska lagstiftningen överlag överensstämmer med barnkonventionens regler samt att den svenska lagstiftningen i vissa fall har ett starkare skydd för barn än barnkonventionen. Trots detta menar emellertid utredningen att barnkonventionen bör bli svensk lag då detta i sin tur skulle leda till att den svenska rättsordningen i högre grad skulle stämma överens med Sveriges internationella åtaganden samt att barnets rättigheter därmed skulle ges ett starkare skydd.²⁶ Betydelsen av barnets rättigheter skulle genom detta markeras och sända signaler såväl internationellt som nationellt. Utredningen anför att barns rättigheter i och med detta kan utvecklas, prioriteras och intensifieras både på lokal, regional och nationell nivå – en inkorporering kan innebära en politisk markering i positiv riktning.²⁷

²² CRC/C/GC/13 p. 41 d och f..

²³ *Handbok om Barnkonventionen*, 2008 s. 355.

²⁴ *Handbok om Barnkonventionen*, 2008 s. 377.

²⁵ SOU 2016:19 s. 19 f..

²⁶ SOU 2016:19 s. 365.

²⁷ SOU 2016:19 s. 369.

2.1.3 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.

Inom Europarådet utarbetades under 2006 och 2007 en konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. Den 11 oktober 2007 undertecknade Sverige Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, nedan kallad Lanzarotekonventionen. Den 30 maj 2013 ratificerades konventionen.²⁸

Syftet med Lanzarotekonventionen är bland annat att förhindra och motarbeta sexuell exploatering av barn samt sexuella övergrepp mot barn. Lanzarotekonventionen inrymmer 13 kapitel med totalt 50 artiklar.²⁹ De 50 olika artiklarna har olika syften och mål. Vissa av dem ställer krav på att konventionsstaterna på en eller flera rättsområden anpassar sin lagstiftning till att överensstämma med konventionen eller vidtar andra åtgärder (se bland annat artikel 4-6), medan andra artiklar utgör målsättningsstadganden.³⁰

Lanzarotekonventionens inledning vittnar om att medlemsstaterna och Europarådet samt övriga som undertecknat konventionen ser allvarligt på denna typ av brottslighet. Sexuell exploatering av barn, barnpornografi, prostitution och alla andra former av sexuella övergrepp mot barn, vare sig de begås nationellt eller internationellt, skadar barnets psykosociala utveckling och hälsa. Den allvarliga proportion som sexuell exploatering och sexuella övergrepp av barn har fått, både på nationell och internationell nivå, uppmärksammas också. Här nämns även att förövaras möjligheter att utnyttja ny och annan informations- och kommunikationsteknik än förr har lett till att dessa brott har fått allvarliga proportioner.³¹

2.1.4 EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi

Den 29 mars 2010 presenterade kommissionen ett förslag till EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi³², nedan kallat direktivet. Direktivet antogs bland annat för att sexuella övergrepp mot barn och sexuell exploatering av barn ansågs utgöra allvarliga kränkningar av de grundläggande rättigheterna,

²⁸ Prop. 2012/13:111 s. 55 f..

²⁹ Prop. 2012/13:111 s. 56.

³⁰ SOU 2010:71 s. 397.

³¹ SOU 2010:71 s. 394 f.; SÖ 2013:16 s. 2 ff..

³² Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93 EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF.

framför allt barns rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välbefinnande i enlighet med vad som föreskrivs i barnkonventionen och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Direktivet innehåller bland annat regler för att förbättra och stärka de åtgärder som krävs för att förebygga dylika brott mot barn samt för att förbättra skyddet för de utsatta barnen.³³ Enligt direktivets första artikel syftar direktivet till att lägga fram minimiregler om brottsrekvisit och påföljder inom sexuella övergrepp, barnpornografi, sexuell exploatering av barn samt kontaktsökning med barn i sexuellt syfte.

I inledningen till direktivet nämns att sexuella övergrepp och sexuell exploatering av barn bör ha proportionella, effektiva och avskräckande påföljder, framförallt om barn utsätts för övergrepp på internet i olika chattrum och sociala medier.³⁴ Vidare uttalas det att just kontaktsökning via internet är ett särskilt problematiskt område då internet gör det möjligt för förövarna att vara anonyma och dölja sin verkliga identitet.³⁵

2.2 Barnperspektiv – att se saker ur barnets synvinkel

Vid konstruerandet av mitt barnperspektiv har jag använt SOU 1997:116, SOU 2001:72 samt SOU 2016:19. Utredningarna beskriver relativt utförligt vad ett barnperspektiv är och vad det innebär att anlägga ett barnperspektiv på olika typer av frågor.

En förutsättning för barnperspektivet är förståelsen för barnets behov av integritet och dess fulla människovärde – alla människor oavsett ålder har lika värde. Barndomens egenvärde och förståelsen för att barn inte endast är bihang till sina föräldrar utan egna individer med olika behov är ytterligare en förutsättning för ett barnperspektiv.³⁶ Användandet av barnperspektivet innebär att se företeelser med barns ögon och ur barnets synvinkel för att på så sätt försöka klargöra hur barn upplever och uppfattar olika situationer. Barnperspektivet förutsätter således att den vuxne har inlevelse, empati och kapaciteten att identifiera sig med hur barnet upplever en viss situation. Perspektivet förutsätter att barnet står i centrum vid åtgärder och beslut som rör barn.³⁷ Barnperspektivet kan vidare innebära att barnet är den som ses som ”expert” i de situationer som barnet hamnar i.³⁸

³³ Direktiv 2011/92/EU p. 1.

³⁴ Direktiv 2011/92/EU p. 12.

³⁵ Direktiv 2011/92/EU p. 19.

³⁶ SOU 1997:116 s. 137; SOU 2001:72 s. 94.

³⁷ SOU 1997:116 s. 137; SOU 2016:19 s. 92.

³⁸ SOU 1997:116 s. 137.

Ett barnperspektiv som grundar sig i barnkonventionen förutsätter respekt för barnet som person, dennes intresse, åsikter och behov. Perspektivet förutsätter att en bedömning av vilka konsekvenser ett visst beslut kan få för barn som kollektiv eller som enskild individ görs.³⁹ Vidare är förståelsen för hur barnet kan uppfatta en situation central för barnperspektivet, för att därmed kunna fatta beslut och vidta åtgärder till förmån för barnet och dess bästa.⁴⁰

2.3 Mina teoretiska utgångspunkter

Utgångspunkten för mitt barnrättsperspektiv är barnets rätt till skydd från olika typer av sexuella övergrepp. Med barnets rätt till skydd avses främst straffets avskräckande verkan, straffets förebyggande verkan samt straffets normbildande och moralbildande effekter. Genomgången av de internationella dokument som ovan nämnts visar att barnet har en stark ställning som skyddsobjekt i den internationella rätten och barnets rätt till skydd från olika typer av övergrepp både på internet och i verkliga livet ses som viktiga frågor som måste tas på allvar, nationellt och internationellt.

Barnkonventionen är enligt mig ett relativt allmänt hållet dokument som på en generell nivå ställer krav på konventionsstaterna. Barnkonventionen kräver bland annat att konventionsstaterna redovisar hur barnkonventionen används i lagstiftningsärenden. Detta krav från barnkonventionen är någonting som jag senare i min granskning kommer att leta efter. Jag är även intresserad av de svenska förarbetenas användning av barnkonventionen och de internationella dokumentens uttalanden om att sexuella övergrepp ska tas på allvar. Mitt barnrättsperspektiv kommer således att ha de internationella dokumenten och främst barnkonventionen som utgångspunkt.

I mitt barnrättsperspektiv kommer i viss mån barnperspektivet att plockas in och användas i granskningen av de svenska förarbetena. Barnperspektivet används för att få fram lagstiftarens tankar kring barnets egna upplevelser för att på så sätt få fram om barnets erfarenheter, känslor och tankar får någon betydelse i lagstiftningsärenden. Vidare är jag intresserad av lagstiftarens diskussioner kring företeelser ur barnets synvinkel och med barnets ögon.

³⁹ SOU 2016:19 s. 92.

⁴⁰ SOU 1997:116 s. 137.

3 Sexuella övergrepp mot barn på nätet

Enligt Brå:s rapport 2007:11 *Vuxnas sexuella kontakter med barn via nätet*, har vuxnas sexuella relationer med barn historiskt sett ofta utvecklats inom ramen för familjen eller släkten, eller genom att vuxna som har ett sexuellt intresse för barn etablerar kontakten på något annat sätt. Vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte är således ingenting nytt utan har förekommit under lång tid. Däremot har den utvecklade tekniken sedan mitten av 1990-talet och internets omfattning öppnat upp nya möjligheter och verktyg för vuxna att ta kontakt med barn i sexuella syften.⁴¹

Problematiken med den utvecklade tekniken diskuteras även av Elza Dunkels som menar att tillgången till internet har medfört att denna typ av brottslighet idag ser annorlunda ut och då främst för att brottsligheten har hamnat i en ny miljö. Vidare menar hon att internets omfattning kan ha gjort att fler agerar på sina impulser än vad tidigare skett i och med att steget idag är mycket kortare mellan tanke och handling jämfört med förr då samtliga dessa brott skedde i det verkliga livet.⁴²

3.1 Olika typer av sexuella övergrepp på internet

Sexuella övergrepp mot barn på internet kan ta sig olika uttryck. Rapporten *Barn och sexuella övergrepp via IT*, ett projekt genomfört av BUP-Elefanten, redovisar erfarenheter från kontakter med professionella aktörer, forskare och barn om övergrepp och exploatering på internet. I rapporten förklaras att sexuella övergrepp mot barn över nätet kan delas in i fyra olika grupper – sexuell mobbing/trakasserier, utnyttjande av barn genom bilder eller filmer, rena sexuella övergrepp som sker via kontakter online samt barn som via kontakter online får ersättning för sex.⁴³

Den första gruppen av sexuella övergrepp, sexuell mobbing och sexuella trakasserier kan enligt rapporten till exempel bestå i att kränkande bilder av sexuell karaktär har tagits och sedan spridits i skolan. Bilderna hängs upp i korridorerna i skolan och privata meddelanden med kränkande tillmälen skickas till barnet. I och med bildens spridning kan också andra personer, vilka inte har någon anknytning till skolan, kontakta barnet i fråga. Ett annat exempel på sexuell

⁴¹ Shannon, 2007, s. 7 & 20.

⁴² Elza Dunkels, 2012, s. 79.

⁴³ Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 29.

mobbing och sexuella trakasserier via nätet som rapporten nämner är när egna ihopklippta filmer läggs ut på internet med anspelning på sexuella händelser, som exempelvis en våldtäkt.⁴⁴

Den andra gruppen av sexuella övergrepp över nätet är barn som blir utnyttjade genom bilder och filmer på övergrepp eller genom andra sexualiserade bilder och filmer. Enligt rapporten kan det handla om barn som blivit sexuellt utnyttjade av någon närstående och där övergreppen har dokumenterats, och huruvida bilderna har spridits eller inte vet inte barnet. Hit hör även nakenbilder som har tagits och sedan spridits till andra. Hit kan även så kallad hämndporr höra, där exempelvis ett par har spelat in när de har haft sex eller där nakenbilder har skickats i förtroende till en partner som sedan har spridit vidare bilderna på internet.⁴⁵

Barn som via en kontakt över nätet har blivit utsatta för sexuella övergrepp online eller i verkliga livet är den tredje gruppen av övergrepp som rapporten nämner. Här handlar det ofta om barn som träffar andra via olika typer av Communities. Efter en tids chattande kan en fysisk träff bestämmas där exempelvis en våldtäkt senare begås. Kontakten kan också bestå i att den vuxne genom manipulation får barnen att skicka lättklädda eller nakenbilder på sig själva till den vuxne.⁴⁶

Den sista gruppen övergrepp som rapporten nämner är barn som via kontakter online får ersättning för sexuella tjänster online eller i verkliga livet. Här inryms de barn som säljer bilder och filmer, de som ”pratar sex” via internet eller mobiltelefon samt de som får ersättning vid fysiska möten. Ersättningen kan bestå i exempelvis påfyllning av mobilen, kläder, alkohol, droger och pengar.⁴⁷

3.2 Hur vanlig är företeelsen?

Hur vanligt det är att barn kontaktas av vuxna med sexuella syften på internet har studerats både nationellt och internationellt. Crimes Against Children Research Center (CCRC) har gjort flertalet studier kring barn och ungdomars säkerhet på internet i USA. I en rapport ”Online Victimization: A report on the Nation’s Youth” gjordes intervjuer med 1 501 barn och unga i åldrarna 10 till 17 år i USA som använder internet regelbundet. Där uppgav cirka 20 % av de

⁴⁴ Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 30.

⁴⁵ Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 31.

⁴⁶ Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 32 f..

⁴⁷ Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 34.

tillfrågade att de hade upplevt oönskade sexuella kontakter på internet. På frågan om de som kontaktat barnen varit över 18 år blev svaret jakande för cirka en tredjedel av de tillfrågade barnen. Ungefär 3 % uppgav att de hade upplevt en aggressiv kontakt av sexuell natur – barnen hade tillfrågats om fysiska träffar, fått oönskade telefonsamtal, e-post, pengar och presenter. 25 % av barnen uppgav att de hade fått oönskade bilder av nakna människor eller filmade samlag skickade till sig under det senaste året.⁴⁸

Den första studien gjordes av CCRC under åren 1999-2000 och upprepades i rapporten ”Online Victimization of Youth: Five Years Later”. Intervjuerna gjordes från mars till juni år 2006. Denna studie visade att andelen barn som blivit kontaktade i sexuella syften sjunkit till 13 % medan andelen som blivit utsatta för aggressiva sexuella kontakter var på samma nivå som fem år tidigare.⁴⁹

På nationell nivå har frågan också belysts i undersökningen *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*, vilken består av tre delstudier. I den första studien tillfrågade Brå år 2005 närmare 7500 ungdomar från 107 olika skolor i Sverige huruvida de blivit kontaktade av okända vuxna personer med sexuella förslag. I princip samtliga ungdomar var 15 år vid undersökningstillfället. Rapporten visar att 25 % av ungdomarna hade blivit kontaktade med sexuella förslag och fått en förfrågan om sexuella tjänster via internet. 10 % av ungdomarna uppgav att de hade blivit kontaktade på annat sätt än via internet eller mobilen med sexuella förslag och 9 % av dem berättade att de hade blivit kontaktade via mobilen. Rapporten från Brå visar också en tydlig skillnad mellan könen. Av de tillfrågade var det upp till fyra gånger så många flickor som pojkar som uppgav att de någon gång har erfarit sexuella inviter och kontakter över internet.⁵⁰ Frågorna i undersökningen var ställda på så sätt att könet på förövaren inte framgick.⁵¹

Den andra delstudien från Brå bestod av en undersökning av polisanmälda sexualbrott mot barn i ett försök att utröna hur vanlig denna företeelse är. I undersökningen granskades 315 polisanmälningar där det av gärningsbeskrivningen framkommit att förövaren och barnet hade varit i kontakt med varandra över internet. Av undersökningen framgick att offren i drygt 70 %

⁴⁸ Finkelhor mfl., 2000, s. 9.

⁴⁹ Wolak & Finkelhor, 2006 s. 7; se även Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 14.

⁵⁰ Shannon, 2007, s. 32 f. ; se även Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. s 14.

⁵¹ Shannon, 2007, s. 32.

av fallen varit under 15 år och under 13 år i 32 % av fallen. I samtliga polisanmälningar var den misstänkta förövaren av manligt kön och i 92 % av fallen var offret en flicka. I över 50 % av fallen skedde kontakten endast över internet, någon fysisk träff skedde således inte.⁵²

Det vanligaste tillvägagångssättet från förövarens sida var olika typer av sexuella frågor och kränkande uttalanden. Förövaren hade också försök förmå eller förmått barnen att visa upp sig i webbkamera, helt eller delvis avklädda. Inte sällan hade förövaren själv också blottat sig i webbkameran för barnet.⁵³

I knappt 40 % av de polisanmälda brotten hade den för barnet helt okända förövaren också lyckats utvidga kontakten till att ske utanför internet. Ofta i dessa sammanhang handlade det om att barnet hade lämnat ut sitt telefonnummer till förövaren varefter förövaren hade försökt förmå eller förmått barnet till att delta i telefonsex eller på annat sätt ofredat barnet med smsmeddelanden av sexuell natur.⁵⁴

Av de 315 polisanmälda brotten i Brå:s undersökning avsåg 7 % av anmälningarna brott där förövare och offer sedan tidigare var kända för varandra och där förövaren använde internet för att upprätthålla ett sexuellt inslag i en redan befintlig relation, alternativt sexualisera en redan befintlig relation med barnet.⁵⁵

Den tredje och sista delstudien i Brå:s rapport var en webbundersökning där ungdomar i åldrarna 15-17 år fick svara på frågor om sexuella kontakter på internet. Av de svarande uppgav nästan 70 % av flickorna att de någon gång upplevt en oönskad sexuell kontakt via internet. Bland pojkarna var siffran drygt 20 %. Vad gällde åldern på förövarna uppgav över hälften av flickorna att de haft erfarenhet av en oönskad sexuell kontakt på internet med någon som de visste eller trodde var minst fem år äldre än de själva och 35 % svarade att de haft erfarenhet av denna typ av kontakt innan de fyllt 15 år.⁵⁶

⁵² Shannon, 2007, s 48 ff.; se även Ungdomsstyrelsen, 2009, s. 40 ff..

⁵³ Shannon, 2007, s. 48 ff.; se även Ungdomsstyrelsen, 2009, s. 40 ff..

⁵⁴ Shannon, 2007, s. 48 ff.; se även Ungdomsstyrelsen, 2009, s. 40 ff..

⁵⁵ Shannon, 2007, s. 48 ff.; se även Ungdomsstyrelsen, 2009, s. 40 ff..

⁵⁶ Shannon, 2007, s. 39 ff..

3.3 Förövarens tillvägagångssätt – tre förklaringsmodeller

Förövarens tillvägagångssätt när han kontaktar sina offer kan förklaras på olika sätt. Jag har valt att ta upp förklaringsmodeller från tre olika personer: Ann-Marie McAlinden, Rachel O’Connell samt Carl-Göran Svedin. Rachel O’Connell menar att förövarens kontakt med barn över nätet följer ett mönster oavsett om förövarens syfte är att träffa barnet i verkliga livet eller om syftet är att inleda olika typer av sexuella konversationer på internet med barnet. Mönstret är den successiva upptrappning som sker från den oskyldiga och vänskapliga relationen till ett sexuellt utnyttjande eller rena sexuella övergrepp på internet.⁵⁷

Utgångspunkt har tagits i McAlindens förklaringsmodell, men de tre författarnas förklaringsmodeller är näst intill identiska med några få undantag som påpekas nedan. Jag har valt att benämna de sex olika stegen i processen: urvalsprocessen, närmandet, relationsskapandet, förövarens riskbedömning, relationsstärkandet och the sexual stage.

3.3.1 Urvalsprocessen

Vuxnas sexuella kontakter med barn över nätet kan ske i en mängd olika sociala medier som bloggar, olika typer av chatttrum, Facebook, Twitter eller diskussionsforum på olika hemsidor. Det första steget för förövaren är att välja potentiella offer. Detta innebär att förövaren, som vanligen utger sig för att vara ett barn i en viss ålder, via chatttrum och andra sociala nätverk kontaktar barn. De metoder förövaren använder sig av kan antingen innebära att förövaren skickar personliga meddelanden direkt till barnet, eller att förövaren börjar med att observera konversationer mellan andra barn för att sedan välja ut specifika barn och kontakta dessa privat.⁵⁸

McAlinden påpekar att även om många förövare utger sig för att vara barn i dessa sammanhang, för att på så vis inge en känsla av förtroende hos barnen, ska det noteras att inte alla vuxna som intresserar sig sexuellt för barn utger sig för att vara barn. Faktum är att många är sanningsenliga och öppna med sin identitet och ålder.⁵⁹

⁵⁷ Shannon, 2007, s. 26.

⁵⁸ McAlinden, 2012, s. 102; se även Svedin, 2000, s. 11.

⁵⁹ McAlinden, 2012, s. 102.

3.3.2 Närmandet

Det andra steget är det vänskapsbildande steget där förövaren ofta begär en bild av barnet. Varför förövaren i detta steg begär en bild på barnet är dels för att förövaren vill försäkra sig om att den person han pratar med faktiskt är ett barn, dels för att förövaren ska kunna se hur barnet ser ut för att på så sätt försäkra sig om att barnet faller honom i smaken. Förövaren frågar under detta steg i processen ofta efter bilder på barnets ansikte eller bilder från en familjesemester eller dylikt. Förfrågningarna eskalerar inte sällan till att också handla om bilder av mer sexuell karaktär.⁶⁰

Svedin påpekar här att förövare har mycket tydliga preferenser vad gäller barnets utseende, hårfärg, hudfärg och kroppsbyggnad. I denna process spelar med andra ord barnets utseende och exempelvis val av klädsel stor roll för förövarens framtida intresse för barnet.⁶¹

3.3.3 Relationsskapandet

Under det tredje steget av processen bildas en relation mellan förövaren och barnet. Förövaren försöker åstadkomma detta genom att ställa vardagliga frågor och verka intresserad av barnets liv. Frågor om skola, hur det är hemma, TV-program, artister och liknande ställs. Genom att förövaren visar intresse förmodar barnet att förövaren är en intresserad vän varpå en relation och ett förtroende mellan barnet och förövaren byggs upp.⁶²

3.3.4 Förövarens riskbedömning

Steg fyra och steg tre i processen och är nära sammankopplade och kan i viss mån anses överlappande. Det fjärde steget är nämligen riskbedömningssteget där förövaren genom frågor om barnets hemmiljö och familjeförhållanden kan göra en riskbedömning av hur sannolikt det är att deras kontakt kan komma att upptäckas. McAlinden menar att ett potentiellt offer för förövaren är ett barn som är socialt isolerat utan goda familjerelationer eller barn som är socialt utsatta på något vis.⁶³

⁶⁰ McAlinden, 2012, s. 102.

⁶¹ Svedin, 2000, s. 11.

⁶² McAlinden, 2012, s. 103.

⁶³ McAlinden, 2012, s. 103.

3.3.5 Relationsstärkandet

Under det femte och McAlindens sista steg i sin förklaringsmodell förstärks barnets förtroende och tillit till förövaren ytterligare. Förövaren stärker relationen och påtalar hur viktiga de två är för varandra och även hur viktigt det är att deras relation fortsätter att hållas hemlig. Förövaren påtalar också ofta frågan om ömsesidigt förtroende under detta steg – det är viktigt att de två kan lita på varandra. Förövaren börjar också under detta steg att styra konversationerna till att bli allt mer personliga, känslomässiga och så småningom sexuella.⁶⁴

3.3.6 The sexual stage

O'Connells olika steg i den process från det att förövaren på ett oskyldigt sätt tar kontakt med ett barn tills rena sexuella övergrepp sker beskrivs av henne på samma sätt som av McAlinden med ett undantag: O'Connell lägger till ett sjätte och sista steg, *the sexual stage*. Detta steg kan sägas vara en utveckling av McAlindens relationsstärkande steg. Enligt O'Connell kan detta steg börja med att förövaren frågar barnet frågor som ”har du blivit kysst någon gång?” eller ”brukar du ta på dig själv?”. Oftast har barnet i det här stadiet byggt upp en stark tillit till förövaren och konversationen är vid det här laget mycket intensiv.⁶⁵

Rachel O'Connell menar att det från barnets perspektiv inte är typiskt med konversationer likt dessa, varför förövarens tillvägagångssätt och frågor till barnet kan göra det svårt för barnet att riktigt förstå vad som händer. Ytterligare ett alternativ, menar O'Connell, är att barnet tidigare har blivit utsatt för sexuella övergrepp och att förövaren då, genom olika typer av frågor och påståenden som ”du kan prata med mig om vad som helst”, kommer barnet väldigt nära och därigenom även kan använda informationen till nackdel för barnet i senare led.⁶⁶

The sexual stage beskriver O'Connell vidare som samtal som kännetecknas av en begäran från förövaren att barnet ska skapa och skicka erotiskt och barnpornografiskt material till förövaren. Förövaren kan i detta läge även skicka barnpornografiskt material till barnet för att på så sätt visa vad han vill ha av barnet, vilket också kan göras i syfte att sänka barnets hämningar. Förövaren kan be barnet att spela in videos, ta bilder eller visa sig i webbkameran. I och med smarta mobiltelefoner ökar också enkelheten för dessa aktiviteter.⁶⁷

⁶⁴ McAlinden, 2012, s. 103.

⁶⁵ O'Connell, 2003, s. 9 ; se även Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009 s. 19.

⁶⁶ O'Connell, 2003, s. 10.

⁶⁷ O'Connell, 2003, s. 11.

Carl-Göran Svedins förklaringsmodell innehåller fyra steg. Han förklarar förövarens introduktion till konversationer av mer sexuell natur med att förövaren exempelvis inledningsvis pratar allmänt om sex med barnet. Övergången från en förtroendefull relation till en relation av mer sexuell karaktär sker stegvis och trappas så småningom upp, men görs i så pass små steg att barnet knappt märker någon skillnad från gång till gång. Under Svedins sista och fjärde fas, som av honom benämns kvarhållande och hemlighetsfasen, stegras intensiteten i de sexuella aktiviteterna mellan förövaren och barnet. I och med barnets tillit till förövaren hålls barnet kvar i relationen, inte sällan i tron att det förövaren gör är någonting normalt. Svedin anför vidare att det under denna process sällan förekommer uttalade hot från förövarens sida, men i de fall detta sker är hoten ofta förknippade med att barnet måste bevara deras gemensamma hemlighet – relationen dem emellan.⁶⁸

Vidare anför Svedin att barnets tillgivenhet till förövaren, barnets tro att den vuxne alltid har rätt samt normaliseringen av de handlingar som barnet utsätts för håller barnet kvar i övergreppsrelationen. I vissa fall används olika former av mutor för att få barnet att stanna kvar i relationen.⁶⁹

3.4 Påverkan på barnet

I boken *Jag kände mig speciell, grooming på internet*, beskriver Christianson och Rogland Alexandramannens⁷⁰ brottsliga gärningar och hur detta sedermera påverkade de unga tjejer han utsatte. Christianson och Rogland beskriver att barn som utsätts för sexuella övergrepp riskerar att drabbas av stora personliga, ekonomiska och sociala konsekvenser. Vidare beskriver de att barn som utsätts för dessa brott inte sällan redan innan övergreppen är otrygga, har dålig självkänsla och har ett stort behov av bekräftelse. Det utnyttjande, den manipulation och de övergrepp som barnen sedan utsätts för kan i flera fall leda till att den fortsatta utvecklingen hos barnet störs samt att barnets självkänsla försämras ännu mer. Vidare menar Christianson och Rogland att en del av barnen får koncentrationssvårigheter och därmed problem i skolan och att detta faktum ytterligare förstärker den redan dåliga självkänslan och att känslor av värdelöshet infinner sig hos barnen. En del av barnen blir även utåtagerande. Christianson och

⁶⁸ Svedin, 2000, s. 12.

⁶⁹ Svedin, 2000, s. 12.

⁷⁰ Alexandramannen är en av Sveriges värsta nätsexbrottslingar genom tiderna.

Rogland visar även att sexuella övergrepp kan få stora sociala konsekvenser för barnen i det vardagliga livet, till exempel genom ryktesspridning och kränkande tillmälen i skolan.⁷¹

Barns problem efter att ha blivit utsatta för sexuella övergrepp på internet tas också upp i rapporten *Barn och sexuella övergrepp via IT*. Rapporten åskådliggör bland annat att barn som utsatts för sexuella övergrepp på internet många gånger uppvisar samma symptom som barn som utsatts för sexuella övergrepp i det verkliga livet. Många av barnen har diagnostiserats med Posttraumatiskt Stressyndrom (PTSD) vilket innebär att de har återupplevt de traumatiska händelserna genom bland annat smärtfyllda minnesbilder och mardrömmar. Att undvika olika typer av stimuli som i sin tur kan associeras med övergreppen har också varit vanligt bland barnen. Rapporten anför vidare att barnen haft långvariga sömnsvårigheter, humörsvängningar och/eller koncentrationssvårigheter. Andra barn har uppvisat svårigheter med tilliten till andra människor och har haft kraftig ångest. Dålig självkänsla, känslor av oro, skam, rollförvirring och skuld är även det symptom som barn har uppvisat.⁷²

Pär Anders Granhag och Sven Å Christianson menar att barns upplevelser av sexuella övergrepp potentiellt kan vara av traumatisk art vilket i sig kan leda till både kortsiktiga och långsiktiga men. Det finns dock inga typiska symptom eller något visst ”syndrom” som barn generellt upplever efter sexuella övergrepp. Många barn som utsatts för sexuella övergrepp upplever inte några symptom eller beteendestörningar men detta gäller inte samtliga barn. Författarna menar att de skador av psykologisk karaktär som kan uppkomma är känslor av skuld och skam, förlust av tillit till andra människor, känslor av maktlöshet samt känslor av ilska. Symtomen som kan uppstå är dock varierande och kan vara olika beroende på ålder. Vissa symptom är vanligare än andra, PTSD är en vanligt förekommande diagnos hos barn som utsatts för sexuella övergrepp, även sexualiserat beteende, aggressivitet, ångest, tillbakadragenhet samt depression är vanligt förekommande och överrepresenterade bland barn som har blivit utsatta för sexuella övergrepp.⁷³

Granhag och Christianson beskriver också att vanliga akuta besvär barn kan uppleva efter enskilda sexuella övergrepp är oro, sömnsvårigheter, mardrömmar, upphetsning, skuld-känslor, vissa specifika rädslor och fobier, känslor av hjälplöshet och nedstämdhet. Barn som utsätts för

⁷¹ Rogland, Christianson, 2012, s. 143.

⁷² Jonsson, Warfvinge, Banck, 2009, s. 34 f..

⁷³ Granhag, Christianson, 2008, s. 211 f..

upprepade övergrepp under en lång period upplever huvudsakligen besvär av beteendemässig eller emotionell karaktär. Granhag och Christianson menar även att det går att se ett samband mellan barn som utsätts för sexuella övergrepp och senare utveckling av depression, anorexia nervosa, självmordsförsök, missbruk, självdestruktivt beteende, sexualiserat beteende, PTSD samt prostitution.⁷⁴

3.5 Slutsatser på vägen

Dagens barn och unga vuxna växer upp med internet. De är vana vid att ha internet lättillgängligt och barn är säkerligen med om mycket på internet som aldrig kommer till vuxenvärldens kännedom. En fråga jag ställer mig är om det kan vara så att dagens barn vänjer sig och är medvetna om att kontakter med sexuellt innehåll kan förekomma när de använder sig av internet. Kan det kanske vara så att barn vänjer sig vid dessa sexuella närmanden och övergrepp på internet och att barnen själva inte tar det de är med om på allvar?

I detta läge ser jag det som ytterst viktigt att vuxenvärlden genom olika åtgärder visar att detta fenomen ska tas på allvar. Det är även viktigt att de barn som blir drabbade av dessa övergrepp får den hjälp de behöver. På grund av detta ser jag det också som viktigt att de professionella aktörer som har som ansvar att stödja barn har kunskap om att barn kan utsättas för sexuella övergrepp på internet. Kunskap dels om att detta fenomen existerar, dels om de följer dessa övergrepp kan få för de barn som utsätts.

Brå:s studie om vuxnas kontakter med barn på internet kom ut för snart 10 år sedan. Studien visar enligt mig att företeelsen är ett problem som måste tas på allvar då det är relativt vanligt att barn kommer i kontakt med vuxna på internet som har onda avsikter. Genomgången visar dessutom att barn som utsätts för sexualbrott på internet i princip upplever samma problem efter övergreppen som barn som utsätts i det verkliga livet gör. Trots detta har ingen adekvat lagstiftningsåtgärd gjorts för att skydda barn mot sexuella övergrepp på internet. Visserligen har brottet kontakt med barn i sexuellt syfte som riktar in sig på just kontakter över internet införts men genomgången nedan kommer att visa att straffbestämmelsen är förenad med diverse problem och av den anledningen skulle behöva förändras.

⁷⁴ Granhag, Christianson, 2008, s. 211 f..

4 Sexuella övergrepp mot barn, straffrättslig kontext

I följande kapitel kommer brotten våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering samt kontakt med barn i sexuellt syfte att förklaras. Inledningsvis kommer dock en historisk bakgrund att göras för att visa på barnets ställning genom historien som offer för sexualbrott.

4.1 En historisk bakgrund till barn som offer för sexualbrott

Sexuellt umgänge med flickor under 12 år var i 1734 års lag strängt förbjudet. Sexuellt umgänge med flickor under 12 år likställdes med våldtäkt och straffades med döden. Vid tillkomsten av 1864 års strafflag höjdes åldersgränsen till 15 år. Brottet var numer inte belagt med dödsstraff, men ju yngre flickan var – desto strängare straff för förövaren. Under denna tid ansågs pojkar inte kunna vara offer för sexualbrott. Brottet otukt med minderårig var ett sedlighetsbrott som ansågs som mindre allvarligt än våldtäkt och fram till år 1864 var endast *samlag* med minderåriga belagt med straff – inga andra sexualhandlingar med barn ansågs straffvärda. Vid tillkomsten av 1864 års strafflag förbjöds dock allt sexuellt umgänge mellan barn och vuxna. Lagstiftningen i 1864 års strafflag skilde mellan otukt och tukt- och sedlighetssårande handlingar där straffskalan för otukt gav strängare straff.⁷⁵

Lite drygt 100 år efter det att 1864 års strafflag tillkommit trädde brottsbalken i kraft. I brottsbalkens förarbeten berörs våldtäkt mot barn bara vid ett fåtal tillfällen i vilket det framgår att endast flickor under 15 år, utöver vuxna kvinnor, skulle inkluderas i våldtäktsparagrafens tillämpningsområde.⁷⁶ De sexualbrott mot barn som bestraffades vid brottsbalkens tillkomst var *otukt mot barn, otukt med ungdom, otukt med avkomling, otuktigt beteende och förförelse av ungdom*.⁷⁷ Först i mitten på 80-talet övergavs begreppet otukt och i samband med detta ersattes även begreppet könsligt umgänge med sexuellt umgänge.⁷⁸ Efter 1980-talets förändringar av sexualbrotten har förändringar gjorts i brottsbalken i syfte att stärka barns skydd mot sexuella övergrepp och markera allvaret i dessa brottsliga gärningar.⁷⁹

⁷⁵ Bergenheim, 2005, s. 61.

⁷⁶ SOU 1953:14 s. 234;

⁷⁷ Ds 2007:13 s. 37 f..

⁷⁸ Ds 2007:13 s. 40.

⁷⁹ Ds 2007:13 s. 41.

4.2 Våldtäkt mot barn

Under mitten på 1990-talet framförde kvinnovåldskommissionen i SOU 1995:60 att ett särskilt straffbud om våldtäkt mot barn borde införas och att kravet på tvång skulle slopas. Kommissionens förslag innebar att allt sexuellt umgänge med barn under 15 år skulle anses som våldtäkt mot barn.⁸⁰ Regeringen anförde dock i den efterföljande propositionen att kvinnovåldskommissionens förslag var allt för långtgående och förslaget lämnades därmed utan vidare åtgärder.⁸¹ Istället dröjde det ytterligare 10 år innan en särskild bestämmelse om våldtäkt mot barn infördes i och med 2005 års sexualbrottsreform.⁸²

Till skillnad från vad som tidigare gällt krävdes det nu inte att förövaren använt tvång, hot eller våld för att våldtäkt mot barn skulle aktualiseras.⁸³ Vid arbetet med reformen framfördes att skyddsbehovet för barn är större än för vuxna, varför det ansågs vara av vikt att våldtäkt mot barn placerades i en egen straffbestämmelse.⁸⁴

Våldtäkt mot barn regleras idag i 6 kap. 4 § BrB och för sådant brott dömes, enligt första stycket, den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag till fängelse i lägst två år och högst sex år. Barn som fyllt femton år, men inte arton år, erhåller samma skydd som barn under femton år, för det fall att barnet är avkomling till förövaren eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till förövaren enligt 6 kap. 4 § 2 st. BrB.

Om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre allvarligt döms personen för sexuellt utnyttjande av barn enligt 6 kap. 5 § BrB. I förarbetena ges exempel på när ett brott ska bedömas som sexuellt utnyttjande av barn istället för våldtäkt mot barn. Här nämns till exempel att om två ungdomar, där den ena är strax under 15 år och den andra strax över 15 år, frivilligt har samlag med varandra kan detta istället för att bedömas som våldtäkt ses som ett sexuellt utnyttjande av barn. Ytterligare ett exempel på brott som kan falla in under bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn är en ungdom som är mycket nära 15 år och som

⁸⁰ SOU 1995:60 s. 280.

⁸¹ Prop. 1997/98:55 s. 93 f.

⁸² Bestämmelsen infördes i och med prop. 2004/05:45.

⁸³ Prop. 2012/13:111 s. 38; se även prop. 2004/05:45 s. 66.

⁸⁴ Prop. 2004/05:45 s. 65 ff.; se även SOU 2010:71 s. 65.

har frivilligt sex med någon som är betydligt äldre. Förarbetena betonar dock att bestämmelsen ska tillämpas restriktiv.⁸⁵

Vid införandet av straffbestämmelsen våldtäkt mot barn infördes uttrycket ”annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag” i lagtexten. Detta anknöt då till formuleringen i 6 kap. 1 § BrB, om våldtäkt. Avsikten med formuleringen var och är fortfarande (trots att formuleringen idag är annorlunda) att genom en bedömning avgöra vilka andra sexualhandlingar, förutom samlag, som ska omfattas av bestämmelsen. Avsikten var även att formuleringen i bestämmelsen om våldtäkt mot barn skulle sammanfalla med formuleringen i bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § BrB.⁸⁶

Straffansvaret för våldtäkt mot barn omfattar således samlag men även varje annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med ett (påtvingat) samlag. Straffbestämmelsen om våldtäkt mot barn tar sikte på kränkningen som den sexuella handlingen medför, och inte på själva sexualhandlingen som sådan. I senare förarbeten nämns dock att domstolarna vid denna bedömning i många fall i alltför stor utsträckning har lagt vikt vid frågan om huruvida penetration har skett eller inte vid bedömningen av om gärningen ska bedömas som våldtäkt mot barn.⁸⁷

Vid en jämförelse med vad som, med hänsyn till kränkningens allvar, är jämförligt med samlag anges att just samlaget som sådant ska vara *jämförelsenorm*. I förarbetena uttalas det att det i bedömningen är viktigt att komma bort från tekniska lösningar och bedömningar av den sexuella handlingen och istället rikta fokus mot kränkningen i sig.⁸⁸ Någon jämförelse mellan ett samlag och den eller de aktuella sexuella handlingarna som har företagits är alltså inte syftet – domstolen ska istället göra en jämförelse mellan kränkningarna. Visar det sig att den kränkning som den sexuella handlingen har medfört är jämförlig med samlag ska domstolen således döma, om övriga objektiva och subjektiva förutsättningar är uppfyllda, för våldtäkt mot barn.⁸⁹

⁸⁵ Prop. 2004/05:45 s. 77.

⁸⁶ Prop. 2012/13:111 s 71.

⁸⁷ Prop. 2012/13:111 s 40 ff..

⁸⁸ Prop. 2012/13:111 s 41 f..

⁸⁹ Prop. 2012/13:111 s 46; se även prop. 2012/13:111 s. 35 ff..

I varje enskilt fall ska den sexuella handlingen bedömas i kränkningshänseende för att utröna om denna kan anses som lika allvarlig som den kränkning som uppkommer vid ett samlag som är påtvingat. I förarbetena anförs det att det torde vara jämförligt med samlag att utföra andra sexualhandlingar som varken är tydligt samlagsliknande eller består av penetration. Detta oavsett om det är frågan om heterosexuella eller homosexuella övergrepp. Således får det enligt förarbetena anses klarlagt att till exempel en förövare som med sin tunga berör en kvinnas underliv, med hänsyn till kränkningens allvar, kan vara att anse som lika allvarligt som ett påtvingat samlag.⁹⁰

Våldtäktsbestämmelsen mot barn ska vara reserverad för de allvarligaste sexuella kränkningarna mot barn. Ett utgångsläge vid bedömningen av kränkningens allvar bör dock vara att barn allmänt sett är mer utsatta än vuxna och i förarbetena uttalas det att det alltid får anses vara en allvarlig kränkning att utsätta ett barn för en sexuell handling.⁹¹

4.3 Sexuellt övergrepp mot barn

Bakgrunden till införandet av brottet sexuellt övergrepp mot barn var enligt propositionen att alla sexuella handlingar mot barn inte är så pass kvalificerade att de faller in under tillämpningsområdet för våldtäkt mot barn. På grund av detta ansåg därför regeringen att en särskild bestämmelse om ansvar för sexuellt övergrepp mot barn skulle införas som endast skulle tillämpas i de fall då ansvar för exempelvis våldtäkt mot barn inte kunde komma i fråga.⁹²

Den som genomför en *annan* sexuell handling än vad som stadgas i 6 kap. 4 och 5 §§ BrB med ett barn under femton år, eller ett barn som har fyllt femton år men inte arton år och som förövaren står i ett sådant förhållande till som avses i 6 kap. 4 § 2 st. BrB, döms för sexuellt övergrepp mot barn.

Straffbestämmelsen är subsidiär till bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn och tar sikte på de sexuella handlingar som inte inryms i bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn.⁹³ Bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn blir endast tillämplig i de fall där våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn

⁹⁰ Prop. 2012/13:111 s. 38; se även prop. 1983/84:105 s. 17 & prop. 2004/05:45 s. 46.

⁹¹ Prop. 2012/13:111 s.42.

⁹² Prop. 2004/05:45 s. 79.

⁹³ Prop. 2004/05:45 s. 78.

är uteslutet.⁹⁴ Subsidiariteten understryks ytterligare av att straffansvar för sexuellt övergrepp mot barn rör en ”annan sexuell handling” än de handlingar som avses i bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn och våldtäkt mot barn.⁹⁵

För att straffansvar för sexuellt övergrepp mot barn ska infalla krävs inte, precis som vid våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn, att förövaren använder sig av något särskilt handlingssätt vid övergreppet.⁹⁶

I förarbetena ges exempel på när bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn blir tillämplig: en man som förmår ett barn under 15 år att onanera åt honom eller en person som sexuellt berör en flickas eller pojkes könsorgan under en inte obetydande tid. En person som förmår ett barn att onanera på sig själv utgör ytterligare ett exempel på tillfällen då bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn blir tillämplig.⁹⁷

4.4 Bedömningen av sexualhandlingen i praxis

Samlag som jämförelsenorm används både i bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § BrB och i bestämmelsen om våldtäkt mot barn i 6 kap. 4 § BrB. På grund av detta kan ledning tas från samtliga rättsfall som behandlar frågan om sexualhandlingens jämförbarhet med samlag – oavsett målsägandens ålder. Genom att titta på HD:s tolkning av bestämmelserna kan problemen med lagstiftningen belysas, vidare kan framställningen visa vilka sexualhandlingar som ryms inom begreppet våldtäkt mot barn och vilka sexualhandlingar som är straffbara enligt bestämmelsen om sexuella övergrepp mot barn. Nedan följer sålunda en framställning av samtliga domar från HD som behandlar frågan, ett rättsfall från hovrätterna samt domen från Attunda tingsrätt som behandlar våldtäkt mot barn över internet och som tidigare nämnts i uppsatsen.

I NJA 2006 s 221 hade en man som var praktikant på en förskola fört in sin hand i en fyraårig pojkes kalsonger och berört pojkens könsorgan och analöppning, där det sistnämnda gjordes med tillräcklig kraft för att orsaka smärta för pojken. Handlingarna som mannen utfört hade inte varit långvariga men inte heller kortvariga. Domstolen menade att den sexuella handlingen,

⁹⁴ Prop. 2004/05:45 s. 80.

⁹⁵ Prop. 2004/05:45 s. 80.

⁹⁶ Prop. 2004/05:45 s. 79.

⁹⁷ Prop. 2004/05:45 s. 80; se även SOU 2001:14 s. 278.

med hänsyn till kränkningens allvar och övriga omständigheter, inte kunde anses vara jämförligt med samlag. Brottet rubricerades därför som sexuellt övergrepp mot barn.

I NJA 2008 s 482 I hade den tilltalade stuckit in sina fingrar i målsägandens underliv medan hon låg och sov. HD anförde att det övergrepp som målsäganden utsatts för inneburit en inte obetydlig penetrering av underlivet vilket hade orsakat smärta för målsäganden. HD uttalade att kränkningen som målsäganden utsatts för var likartad med den kränkning som uppstår i samband med ett påtvingat samlag. Gärningen ansågs därmed jämförlig med samlag och bedömdes som våldtäkt.

I NJA 2008 s. 482 II hade den tilltalade onanerat åt målsäganden, som var 17 år, när hon låg och sov. HD anförde att kränkningen som uppstår då en annan person onanerar åt någon annan typiskt sett inte anses vara jämförligt med den kränkning som uppstår vid ett påtvingat samlag. På grund av flickans ålder (över 15 år) bedömdes gärningen därför som sexuellt tvång i 6 kap. 2 § BrB.

I NJA 2008 s 1096 I hade den tilltalade under en kort stund tryckt sin penis mellan målsägandens skinkor men utan att penisen hade berört målsägandens analöppning eller könsorgan. Målsäganden, som vid tillfället var knappt åtta år gammal, hade blivit fasthållen av den tilltalade samtidigt som han drog ner flickans byxor och trosor. HD anförde att gärningen i fråga var av allvarligt slag men inte jämförlig med samlag. Händelseförloppet hade dessutom varit kortvarigt utan någon beröring av målsägandens könsorgan eller analöppning. Gärningen bedömdes därför som sexuellt övergrepp mot barn.

I NJA 2008 s 1096 II hade gärningsmannen berört målsägandens könsorgan med sitt finger samt slickat henne på könsorganet. Beröringen hade pågått under en kort tid och inte orsakat någon smärta för målsäganden, som då var drygt fem år gammal. HD anförde att den kränkning som hade uppstått inte kunde anses vara jämförlig med den kränkning som uppkommer i samband med ett påtvingat samlag, detta då beröringen hade skett under en kort stund och inte inneburit någon penetration. HD bedömde därför gärningen som sexuellt övergrepp mot barn.

I Rättsfall från hovrätterna (RH) 2011:3 hade gärningsmannen smekt en flicka, som vid tillfället var under 15 år, både innanför och utanför trosorna. Gärningsmannen hade gjort detta i omkring fem till tio minuter. Efter detta hade både flickans och gärningsmannens underkläder tagits av,

vilket fick till följd att gärningsmannens könsorgan berörde flickans kropp. Därefter hade gärningsmannen slickat flickans könsorgan. Gärningsmannen avbröt detta när flickan sa ifrån. I hovrättens domskäl går att utläsa att hovrätten ansåg att de sexuella handlingar som gärningsmannen hade utsatt flickan för, i kränkningshänseende, var jämförliga med samlag. Särskilt påpekas att handlingarna hade pågått under en relativt lång tid samt att handlingarna hade bestått i flertalet olika element. Gärningsmannen dömdes därför för våldtäkt mot barn.

I NJA 2013 s 548 hade den tilltalade fört in sina fingrar i målsägandens underliv för att på så sätt kontrollera om målsäganden hade varit otrogen. Trots att HD ansåg gärningen inte hade haft något sexuellt syfte ansågs gärningen vara en sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt var jämförligt med samlag. Gärningen bedömdes således som våldtäkt.

I Attunda tingsrätts dom mål B 1678-14, som tidigare nämnts i denna uppsats, hade den tilltalade förmått eller försökt förmå flickor i olika åldrar att föra in föremål eller fingrar i sina underliv eller anus. De handlingar som flickorna sedan utfört på sig själva hade utförts av dem i enrum och utan att den tilltalade hade varit närvarande, i det verkliga livet eller via webbkamera. Målsägandena hade dock i flera fall tagit foton på sig själva och skickat dessa till den tilltalade. Tingsrätten ansåg inte att sexualhandlingarna var jämförliga med samlag och lade i sin bedömning vikt vid följande: det var aldrig gärningsmannens fingrar eller av gärningsmannen bestämda föremål som hade förts in i målsägandenas underliv. Enligt tingsrätten innebar det en mindre allvarlig kränkning att föra in sina egna fingrar eller självvalda föremål i underlivet än föremål eller fingrar som är främmande. Handlingarna hade dessutom inte utförts i gärningsmannens direkta åsyn. Slutligen anförde tingsrätten att *annat inte visats än att det genomgående varit fråga om mycket kortvariga sexuella handlingar som inte föregåtts av vare sig våld, tvång eller hot och som inte gett upphov till fysiska skador.*

4.5 Utnyttjande av barn för sexuell posering

Medlemsstaterna inom EU enades under början av 2000-talet om gemensamma minimiregler för bekämpning av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Det rambeslut⁹⁸ som då

⁹⁸ Rådets rambeslut 2004/68/RIF av den 22 december 2003 om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Rambeslutet har dock idag ersatts av Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93 EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi som beskrivs i kap 2.2.4.

tillkom innehöll minimiregler om bland annat straffrättsliga åtgärder i bekämpandet av sexuell exploatering av barn och barnpornografi men även minimiregler gällande straffrättsliga påföljder.⁹⁹

Straffbestämmelsen om utnyttjande av barn för sexuell posering infördes därmed för att den svenska lagstiftningen fullt ut skulle motsvara bestämmelserna i EU:s rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Före införandet av bestämmelsen var förfarandet straffbelagt enligt bestämmelsen om sexuellt ofredande. Genom införandet av bestämmelsens utnyttjande av barn för sexuell posering har dock kriminaliseringens räckvidd i viss mån utvidgats.¹⁰⁰

I förarbetena anförs det att det genom reformen skapas ett heltäckande skydd för barn under femton år mot alla former av utnyttjande och främjande för sexuell posering – oavsett om detta har samband med framställning av pornografiskt material eller inte. Vidare anförs det i propositionen att det även beträffande åldersgruppen 15-18 år blir ett förstärkt och heltäckande skydd då bestämmelsen innebär ett absolut förbud mot all sexuell posering som syftar till att skada barnets utveckling eller hälsa.¹⁰¹ Angående vilka gärningar som straffbara gärningar mot barn i åldersgruppen 15-18 år sägs det i propositionen att det får bedömas utifrån samtliga relevanta omständigheter och att posering som genomförts under våld eller hot, eller genom vilseledande av barnet att posera i en skadlig miljö, som till exempel i pornografi- eller sexklubbsbranschen regelmässigt torde falla in under straffbestämmelsen.¹⁰²

4.5.1 Det straffbara området

I 6 kap. 8 § BrB anges att den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering, döms för utnyttjande av barn för sexuell posering (1 stycket). Detsamma gäller den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling (2 stycket). I det tredje och sista stycket finns bestämmelser om grovt brott.

Främjande kan ske på många olika sätt. Främjande kan till exempel bestå i att någon skapar möjlighet eller underlättar för ett barn att posera genom att ställa lokal till förfogande för

⁹⁹ Prop. 2004/05:45 s. 95.

¹⁰⁰ SOU 2010:71 s. 72.

¹⁰¹ Prop. 2004/05:45 s 100 f.; se även prop. 2012/13:111 s. 83 ff..

¹⁰² Prop. 2004/05:45 s. 100.

poseringen. För straffansvar i ett sådant fall krävs det inte att en posering kommit till stånd i det enskilda fallet. Rekvizitet "utnyttjar" avser till exempel sådana fall då någon drar ekonomisk vinning eller tillskansar sig andra fördelar än rent ekonomiska av att ett barn utför sexuell posering. Men också sådana situationer där någon låter ett barn sexuellt posera inför sig eller utnyttjar ett barn för framställning av pornografisk bild innefattas i uttrycket. För att rekvizitet "sexuell posering" skall vara uppfyllt krävs att det antingen är frågan om medverkande i eller utförande av en sexuell handling eller ohöjld exponering av sexuell innebörd. Handlingen skall för en vuxen person ha en klar och otvetydig sexuell karaktär. I uttrycket ligger även att handlingen skall utföras inför en eller flera personer eller framför en kamera för dokumentation på eller förmedling av bild. Barnets inställning till handlingen ska inte tillmätas någon straffrättslig betydelse.¹⁰³

Vid bedömningen av vilka handlingar som kan anses vara ”ägnade att skada barnets hälsa eller utveckling” ska enligt propositionen hänsyn tas till om poseringen utförts i samband med någon form av hot eller tvång, om barnet har blivit vilselett eller övertalat samt om poseringen har skett i en objektivt sett skadlig miljö för barnet. Som exempel på en skadlig miljö nämns sexklubbs- eller pornografibranschen.¹⁰⁴ Förövarens syfte med handlingen och huruvida han insett att barnets hälsa eller utveckling kan skadas spelar i detta hänseende ingen roll. Om poseringen skett mot någon typ av ersättning, både av ekonomiskt slag och annan typ av ersättning (exempelvis narkotika, alkohol och kläder), för att få barnet att posera i en skadlig miljö kan också typiskt sett anses vara ägnad att skada den unges hälsa eller utveckling.¹⁰⁵

I och med införandet av brottet utnyttjande av barn för sexuell posering belyste regeringen i prop. 2004/05:45 att utnyttjande av barn för sexuell posering samt barnpornografi de senaste åren har blivit allt mer gränsöverskridande. Detta problem, menar regeringen, har uppkommit dels genom det ökade användandet av internet, dels genom att vi idag rör oss mer över landsgränser, både inom och utom Europa. Syftet med införandet av bestämmelsen var att förhindra att barn utsätts för olika typer av sexuella övergrepp och utnyttjanden i exempelvis pornografiska sammanhang. Vidare uttalas det i förarbetena att det i dessa sammanhang finns stora risker att barnen påverkas negativt – både socialt och psykiskt.¹⁰⁶

¹⁰³ Prop. 2004/05:45 s 146.

¹⁰⁴ Prop. 2004/05:45 s. 100.

¹⁰⁵ Prop. 2004/05:24 s. 146 f.

¹⁰⁶ Prop. 2004/05: 45 s. 93 ff..

Gärningar som faller utanför det straffbara området är bland annat då två personer poserar sexuellt för varandra i avsikt att till exempel utforska sin sexualitet. För att gärningen ska hamna utanför det straffbara området fordras dock att båda parter är över 15 år.¹⁰⁷

4.5.2 Rättstillämpningens bedömning av straffbestämmelsen

I NJA 2011 s 386 åtalades en manlig fritidspedagog för bland annat utnyttjande av barn för sexuell posering då han på skolan där han jobbade vid ett flertalet tillfällen förmått flickor att nakna posera sexuellt för honom. Flickorna var vid tillfället sex till nio år gamla. I samband med att flickorna hade poserat för honom hade han även filmat dem. Han hade även fotograferat två flickor som var sju år gamla efter att han förmått och instruerat flickorna att posera sexuellt för honom. Både tingsrätten och hovrätten dömde mannen för brottet utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § 1 st. BrB. HD avgjorde endast frågan om påföljd.

I Svea hovrätts dom, mål nr B 8674-07, hade en 16-årig flicka poserat naken och fotograferats av den tilltalade. Hovrätten ansåg att mannen hade främjat och utnyttjat att flickan genomförde sexuell posering. Hovrätten ansåg även att främjandet och utnyttjandet från den tilltalades sida var ägnat att skada flickans hälsa och utveckling. Hovrätten ger dock ingen närmare förklaring till varför de anser att främjandet och utnyttjandet var ägnat att skada flickans hälsa och utveckling.

I Svea hovrätts dom, mål nr B 3731-11, hade målsäganden, som vid tidpunkten var 14 år gammal, under lång tid tränat basket och den tilltalade hade då varit hennes tränare. Den tilltalade hade vid minst två tillfällen i samband med årsskiftet 2008/09 fotograferat målsäganden i bikini, i våta kläder och naken på överkroppen. Den tilltalade dömdes för utnyttjande av barn för sexuell posering.

4.6 Kontakt med barn i sexuell syfte

Det EU-direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi som trädde i kraft den 17 december 2011 innehåller i artikel 6 en bestämmelse om vuxnas internetkontakter med barn i sexuella syften. Men redan några år tidigare, i samband med Ds 2007:13 framfördes förslaget om en ny bestämmelse i 6 kap. 10a §

¹⁰⁷ Prop. 2004/05:45 s 100 f..

BrB. Promemorian föreslog att det i 6 kap. BrB införs en ny bestämmelse om straffansvar för kontakt med barn i sexuellt syfte. Förslaget syfte var således att kriminalisera handlingar där vuxna kontaktat barn i syfte att begå ett sexualbrott enligt 6 kap. BrB mot barnet. Brottet tillkom sedermera år 2009 och fram tills det året fanns ingen motsvarande bestämmelse i BrB. Det är tänkbart att vissa av gärningarna som därigenom straffbelades tidigare hade utgjort försök eller förberedelse till andra brott.¹⁰⁸

Bakgrunden till införandet av bestämmelsen var enligt propositionen bland annat att vuxnas kontakter med barn i sexuella syften antogs vara någonting som förekommer i stor utsträckning och att dessa kontakter i många avseenden riskerar att utsätta barn för sexuella övergrepp av olika slag, både på internet men också i det verkliga livet. Vidare uttalades det i propositionen att det får anses stå klart att barn faktiskt utsätts för sexuella övergrepp via kontakter de tidigare har haft på internet. Det övergripande syftet med införandet av straffbestämmelsen var således att ytterligare motverka att barn utsätts för sexuella övergrepp och detta särskilt då utvecklingen och möjligheterna till kommunikation på internet medfört andra sätt till fysiska sammanträffanden.¹⁰⁹

4.6.1 Det straffbara området

6 kap. 10a § BrB lyder:

”Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år.”

Brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är ett fullbordat sexualbrott och en rad olika handlingar, av olika karaktär, är straffbelagda. Trots att brottet egentligen handlar om en förberedelse till att utöva sexualbrott mot barn handlar det om ett fullbordat sexualbrott. Exempelvis kan brottet handla om att en vuxen person inleder en konversation med ett barn med sexuellt innehåll.¹¹⁰

I propositionen nämns att det rör sig om vuxnas kontakter med barn som både till innehåll och syfte kan skilja sig åt, men att det går att urskilja två huvudsakliga kategorier. Det rör sig dels om vuxnas kontakter med barn som har till syfte att utsätta barn för varierande former av

¹⁰⁸ Ds 2007:13 s. 17; Ds 2015:49 s. 23 & 31.

¹⁰⁹ Prop. 2008/09:149 s 18 f.; se även Ds 2015:49 s. 23.

¹¹⁰ Ds 2015:49 s. 23 ff..

övergrepp på internet, dels där den vuxnes kontakt med barnet har till syfte att få till ett fysiskt sammanträffande för att därigenom göra det möjligt för den vuxne att utföra sexuella övergrepp mot barnet.¹¹¹ De brotten som avses i lagtexten är våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering samt sexuellt ofredande.¹¹²

I förarbetena till införandet av brottet nämns att handlingarna kan vara av olika karaktär och varaktighet. Det kan till exempel handla om att en vuxen person försöker förmå eller förmår ett barn att visa upp sig i en webbkamera eller att den vuxne blottar sig för ett barn. Handlingen kan också innefatta att vuxna skickar bilder till barn med sexuellt innehåll, eller att den vuxne försöker få barnet att skicka bilder på sig själv. Ytterligare kan det handla om att barnet av den vuxne erbjuds olika typer av belöningar i utbyte mot varierande typer av sexuella tjänster, alternativt att den vuxne genom hot eller utpressning får barnet att utföra sexuella aktiviteter. Den brottsliga handlingen kan också bestå i att den vuxne i sexuellt syfte försöker få barnet att fysiskt sammanträffa med den vuxne.¹¹³

Brottet kontakt med barn i sexuellt syfte bygger på förutsättningen att en överenskommelse mellan barnet och den vuxne träffas. Huruvida det är den vuxne eller barnet som tagit initiativet till det fysiska sammanträffandet har däremot ingen betydelse. I förarbetena anförs att brottet inte fullbordas enbart genom en överenskommelse om ett möte, det krävs nämligen att någon ytterligare åtgärd vidtas för att brottet ska vara fullbordat. Förövaren måste således utföra ytterligare någon åtgärd som är *ägnad att främja att ett sammanträffande kommer till stånd*. Här krävs att någon konkret handling utförs av förövaren som därmed bekräftar att förövaren fortfarande står fast vid sina tidigare handlingar och överenskommelser med barnet. Bestämmelsen är däremot teknikneutral vilket innebär att det inte bara är kontakter på internet som åsyftas och straffbeläggs, utan även kontakter som sker till exempel i samband med telefonsamtal eller fritidsaktiviteter avses.¹¹⁴

Som exempel på när en åtgärd är ägnad att främja att ett sammanträffande kommer till stånd nämns i propositionen att förövaren vid efterföljande kontakter med barnet exempelvis utsätter barnet för påtryckningar av olika slag för att barnet i sin tur ska stå fast vid den

¹¹¹ Prop. 2008/09:149 s. 16.

¹¹² Prop. 2008/09:149 s. 46.

¹¹³ Prop. 2008/09:149 s. 16.

¹¹⁴ Prop. 2008/08:149 s. 47; se även Ds 2015:49 s. 23.

överenskommelse som träffats dem emellan. Även det faktum att förövaren faktiskt kommit till mötesplatsen eller att förövaren lämnat instruktioner till barnet om hur barnet kan ta sig till platsen genom till exempel tidtabeller och färdsätt nämns i propositionen som ett främjande i lagens mening. Likaså nämns att en förövare som betalat en biljett till ett barn för att barnet ska kunna ta sig till mötesplatsen anses ha främjat ett sammanträffande. En förövare som har anordnat ett boende genom att boka hotell eller hyrt en bil för att kunna ta sig till platsen utgör även de exempel på handlingar som anses ha främjat ett sammanträffande.¹¹⁵

Kontakter som vuxna har med barn över internet som är av sexuell natur kan i dagens lagstiftning också bedömas som sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § BrB. Brottet sexuellt ofredande fullbordas vid ett tidigt stadium och om den vuxne genom sina kontakter med ett barn under 15 år exempelvis frågar barnet om hen är kåt eller kommenterar barnets bröst, torde gärningen i många fall redan i inledningskedet (och redan innan brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är fullbordat) vara att anses som ett fullbordat sexuellt ofredande.¹¹⁶

4.6.2 Praxis

I Göta hovrätts dom, mål nr B 3439-14, hade den tilltalade tagit kontakt med en 14-årig flicka via Facebook och börjat chatta med henne. Den tilltalade använde sig vid konversationerna av en påhittad identitet. Efter många påtryckningar hade den tilltalade och flickan stämt träff med varandra. Därefter hade den tilltalade skickat många meddelanden där han frågat huruvida flickan var på väg till platsen eller inte. Den tilltalade hade varit mycket väl medveten om flickans ålder då hon skrivit detta till honom. Domstolens bedömning var att den tilltalade hade tagit kontakt med flickan i syfte att begå övergrepp på henne, detta styrktes bland annat med hjälp av innehållet i de sms han hade skickat till flickan. På grund av detta dömdes den tilltalade för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte.

4.7 Straffrättsliga problem vid sexualbrott begångna över internet

Med hjälp av juridisk doktrin, Ds 2015:49 samt SOU 2016:60 kommer nedan straffrättsliga problem med sexualbrott mot barn på internet att belysas. Främst två problem har identifierats och belysts: utformningen av straffbestämmelsen kontakt med barn i sexuellt syfte samt allmänna problem med sexualbrott som begås utan fysisk närvaro av förövaren.

¹¹⁵ Prop. 2008/09:149 s. 47.

¹¹⁶ Ds 2015:49 s. 106.

4.7.1 SOU 2016:60 – Ett starkare skydd för den sexuella integriteten

Under slutet av sommaren 2014 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare som fick i uppdrag att bland annat göra en översyn av våldtäktsbrottet. Utredningen, som senare kom att ombildas till en kommitté antog namnet 2014 års sexualbrottskommitté (nedan benämnd kommittén).¹¹⁷

Kommittén drog slutsatsen att skyddet för den sexuella integriteten framstår som heltäckande, både vad gäller de gärningar som bör vara straffbara och gärningar som är straffbara. Kommittén menade emellertid att skyddet för de så kallade virtuella våldtäkterna, sexualbrott som sker utan kroppslig kontakt eller beröring från förövarens sida, inte kunde anses heltäckande då dessa sexualbrott har varit svåra att inrymma i nuvarande lagstiftning.¹¹⁸ Kommittén påpekar att den tekniska utvecklingen har medfört att kränkningar, hot och övergrepp idag förekommer på nya arenor och i nya miljöer. Kommittén menar att barn, som är frekventa användare av internet, är en särskilt utsatt grupp som riskerar att utsättas för övergrepp och kränkningar på internet, inte sällan av sexuell natur. Kommittén anför vidare att det i ett flertal mål i domstol som uppmärksammats de senaste åren framkommit att det inte är ovanligt att vuxna, genom internets olika medier, tar kontakt med barn och ungdomar, inte sällan genom falsk identitet.¹¹⁹

I NJA 2015 s. 501 anför HD att det, utifrån lagstiftningens utformning och kraven på legalitet och förutsebarhet, är möjligt att begå virtuella sexuella övergrepp mot barn. Av NJA 2015 s. 501 följer dels att straffansvar för sexuellt övergrepp mot barn inte fordrar att förövaren själv har genomfört den sexuella handlingen ifråga, dels att det inte är ett krav att förövaren fysiskt har befunnit sig i samma rum som barnet. Genom domen klargjorde sålunda HD att straffbestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn är tillämplig även vid övergrepp som sker på internet.¹²⁰ HD:s avgörande diskuteras av kommittén och de anför att HD:s avgörande visserligen har inneburit ett avsteg från tidigare praxis och uttalanden i doktrin – men att HD inte genom NJA 2015 s. 501 har uttalat sig allomfattande om samtliga sexualbrott i 6 kap. BrB. På grund av detta anför kommittén att det finns anledning att förtydliga att sexualbrott *kan* begås på internet vilket inte kan anses framgå av nuvarande lagstiftning.¹²¹ Kommitténs

¹¹⁷ SOU 2016:60 s. 14.

¹¹⁸ SOU 2016:60 s. 14 f..

¹¹⁹ SOU 2016:60 s. 228.

¹²⁰ SOU 2016:60 s. 229.

¹²¹ SOU 2016:60 s. 229 ff. & s. 234.

bedömning var således att det i lagstiftningen rörande sexualbrott måste förtydligas att även sådana sexuella handlingar som begås via internet, telefon eller annan media också omfattas av straffansvar.¹²² Kommitténs förslag blev således att till bestämmelserna om sexualbrott mot barn tillägga att straffansvar också inträder om *genomförandet består i att barnet utför handlingen på sig själv eller med någon annan*, för att på så sätt även täcka in ansvar för de virtuella våldtäkterna.¹²³

4.7.2 Identifierade problem med sexualbrott mot barn på internet

En fråga som uppstår i samband med diskussioner kring sexuella övergrepp begångna på internet är huruvida sexualbrott enligt 6 kap. BrB kan begås utan att förövaren befinner sig i samma rum som det utsatta barnet. Sexualbrott har sedan länge både i doktrin och praxis behandlats som egenhändiga brott.¹²⁴ När Nils Jareborg skrev boken *Allmän kriminalrätt* med utgångspunkt i rättsläget såsom det såg ut den 1 januari 2001 tog han sexualbrotten i 6 kap. BrB som exempel på så kallade egenhändiga brott. Dessa brott är brott där det finns ett visst krav på eget agerande och handlande från förövarens sida.¹²⁵ Ansvarig för ett egenhändigt brott kan sålunda endast bli den som direkt har utfört gärningen i fråga.¹²⁶ Både i praxis och i litteratur har det historiskt gjorts varierande bedömningar av omfattningen av bland annat våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn i de fall övergreppen har begåtts över internet.¹²⁷ Skälen för att sexualbrott skulle hänföra sig till de egenhändiga brotten har under senare år ifrågasatts mer och mer och denna inställning tycks alltmera ha frångåtts.¹²⁸ I bland annat RH 2004:58, vilken behandlade frågan om våldtäkt som egenhändigt brott utan medgärningsmannaskap, har hovrätten anfört att våldtäkt inte ska betraktas som ett egenhändigt brott.¹²⁹ Något klagande från lagstiftarens sida har dock inte skett.¹³⁰

Ytterligare problem med sexualbrott begångna på internet är problematiken kring de objektiva förutsättningarna för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte. I Ds 2015:49, vilken hade till

¹²² SOU 2016:60 s. 228 f..

¹²³ SOU 2016:60 s. 234.

¹²⁴ SOU 2016:60 s. 228.

¹²⁵ Jareborg, 2001, s. 404.

¹²⁶ Leijonhufvud, Wennberg, Ågren, 2015, s. 152.

¹²⁷ SOU 2016:60 s. 228 f..

¹²⁸ SOU 2016:60 s. 228 f..

¹²⁹ Hovrätten skriver bland annat följande i domen: ”Med det skyddsändamål som bär upp straffbestämmelserna om sexualbrott framstår det för hovrätten som både förlegat och inkonsekvent att gärningsmannaskapet [...] skulle vara begränsat till den av flera gemensamt agerande som utför den delen av våldtäktsbrottet som den sexuella kränkningen utgör.”

¹³⁰ SOU 2016:60 s. 228 f..

syfte att göra en översyn av bestämmelsen kontakt med barn i sexuellt syfte, framgår att tillämpningsområdet för bestämmelsen är mycket begränsat och tiden mellan det att brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är fullbordat och det att ett sexuellt övergrepp begås är mycket liten. Mycket få anmälningar görs när kontaktbrottet är fullbordat men innan det att ett fysiskt sexuellt övergrepp är begånget.¹³¹ På grund av detta föreslås att straffansvar bör inträda *redan när den vuxne för barnet föreslår ett möte i sexuellt syfte.*¹³²

I cirka en tredjedel av fallen av kontakt med barn i sexuellt syfte som uppfyller kraven på fullbordat brott, har ett möte mellan förövaren och barnet redan skett och därmed också lett till att barnet utsatts för ett sexuellt övergrepp.¹³³ Denna upptäckt rimmar illa med syftet med införandet av straffbestämmelsen – nämligen att möjliggöra ett tidigt straffrättsligt ingripande för att på så sätt försöka förebygga och förhindra sexuella övergrepp mot barn.¹³⁴ På grund av att många barn i samband med en eventuell rättegång redan utsatts för sexuella övergrepp och inte kunnat skyddas i tid ogillas därmed också åtal för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte då detta konsumerats av andra sexualbrott i 6 kap. BrB.¹³⁵

Ännu ett problem med brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är att brottet till sin natur ofta innehåller redan fullbordade sexuella ofredanden. Den kommunikation som varit mellan barnet och förövaren räcker sålunda ofta för att styrka att ett sexuellt ofredande har ägt rum.¹³⁶ I departementspromemorian anføres det från åklagarsidan att det dessutom är både enklare och snabbare att åtala för ett sexuellt ofredande jämfört med brottet kontakt med barn i sexuellt syfte. Sexuellt ofredande har därtill en strängare straffskala än brottet kontakt med barn i sexuellt syfte, varför det ibland kan anses vara rent onödigt att åtala för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte.¹³⁷

Madeleine Leijonhufvud belyser de problem som finns med hur barn skyddas mot sexuella övergrepp. Leijonhufvud tar bland annat upp problemet med dagens utformning av straffbestämmelsen för våldtäkt mot barn mellan 15 och 18 år. Dessa är enligt barnkonventionens definition att betrakta som barn men är trots detta skyddslösa i den svenska

¹³¹ Ds 2015:49 s. 94 ff..

¹³² Ds 2015:49 s. 11.

¹³³ Ds 2015:49 s. 94 ff..

¹³⁴ Ds 2015:49 s. 7.

¹³⁵ Ds 2015:49 s. 94 f..

¹³⁶ Ds 2015:49 s. 34.

¹³⁷ Ds 2015:49 s. 95.

lagstiftningen på området då svensk lag fortfarande uppställer krav på bevisat hot eller våld för att rekvisiten för våldtäkt ska anses vara uppfyllda.¹³⁸

4.8 Slutsatser på vägen

Jag ser det som problematiskt att straffet för sexuellt ofredande är strängare än straffet för kontakt med barn i sexuellt syfte. Av vad som framkommit ovan går att utläsa att brottet sexuellt ofredande ofta ingår i brottet kontakt med barn i sexuellt syfte och att brottet sexuellt ofredande dessutom ofta är fullbordat innan brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är fullbordat. Varför ska brottet kontakt med barn i sexuellt syfte användas i dessa sammanhang då straffet är strängare för ett brott som är lättare att bevisa och som dessutom kräver mindre resurser från rättsväsendets sida? Jag anser att straffbestämmelsen kontakt med barn i sexuellt syfte inte uppfyller sitt syfte fullt ut – att skydda barn mot att bli kontaktade av vuxna på internet med sexuellt syfte.

För det fall att brottet kontakt med barn i sexuellt syfte verkligen ska fylla sin funktion kan man fråga sig om inte brottet måste fullbordas tidigare. Måste det verkligen krävas att den vuxne förövaren aktivt försöker få till en träff och främjar denna träff med hjälp av olika åtgärder? Jag kan i detta läge även ifrågasätta om det vid något tillfälle kan finnas ett legitimt syfte för en vuxen person att privat ta kontakt med ett barn på internet. Vid de tillfällen då kontakten sker på barnets premisser, exempelvis då barn chattar med vuxna på hjälpsidor såsom Bris, ser jag självklart inget problem med att barn och vuxna pratar på internet. Men finns det något annat legitimt syfte för en vuxen att kontakta barn på internet, utanför redan etablerade relationer, som inte bör anses vara straffbart? Detta synsätt kanske kan anses vara kontroversiellt men det är ändå någonting som bör lyftas i detta sammanhang.

För det tredje vill jag lyfta fram problemen med sexualhandlingens jämförbarhet med samlag. Med den reglering som finns idag framstår det som att lagstiftningen och domstolarna utgår ifrån att det är någon annan som ska göra någonting fysiskt på det brottsutsatta barnet. Det är förövarens fingrar som ska användas i övergreppet och det är förövarens utvalda föremål som ska användas. En fråga man kan ställa sig är då om det är jämförligt med ett påtvingat samlag att bli tvingad att utföra sexuella handlingar på sig själv? Om svaret på denna fråga blir nej blir då min följdfråga varför det inte skulle vara jämförbart med samlag att bli tvingad till detta? Är

¹³⁸ Leijonhufvud, 2013, s. 47.

det bättre att ens egna fingrar används i stället för någon annans, i en situation där tvång förekommer?

Petter Asp har i en artikel i Juridisk Tidskrift problematiserat och försökt förklara detta synsätt. Han menar att det skulle kunna sägas finnas goda skäl till att kränkningen bör bedömas utifrån ett intimitetsperspektiv där man börjar utifrån och går inåt. Asp menar att ju längre inåt mot kroppen någon *annans* beröring kommer, desto mer integritetsnära är beröringen. Detta gör att någon annans penetrering av håligheter i underlivet blir det mest integritetsnära en människa kan komma någon annan – och således mest kränkande.¹³⁹ Med detta synsätt skulle övergrepp som ett barn tvingas begå på sig själv anses mindre kränkande än för det fall att någon annan person begår ett övergrepp på ett barn. Jag anser att den särskilda ställning som barn har måste tas på allvar och barn ska inte på något sätt tvingas till att utföra övergrepp på sig själva. Jag kan dessutom tänka mig att det är oerhört kränkande att behöva beröra sig själv sexuellt utan att det är ens egen vilja.

Vad tänker barn om att bli utsatta för sexuella övergrepp? Hur reagerar barn? Är det mindre kränkande för ett barn att utföra sexuella handlingar på sig själv? Är samlaget som jämförelsenorm verkligen ändamålsenligt vid sexualbrott mot barn? Det krävs fortfarande tvång för att brottet våldtäkt ska vara uppfyllt för barn mellan 15 och 18 år. Var finns barnrättsperspektivet och barnperspektivet i denna reglering? Enligt barnkonventionen ska *samtliga* barn skyddas. Utifrån detta uppkommer funderingen om barnets rättigheter och egna upplevelser fått genomslag vid utformningen av lagstiftningen på detta område.

5 En granskning av förarbeten ur ett barnrättsperspektiv

I det följande kommer nio förarbeten att analyseras. Analysen syftar till två saker. För det första att visa om barnrättsperspektivet och barnperspektivet uttrycks eller inte uttrycks i de svenska förarbetena till de senaste årens utformning av sexualbrott mot barn. För det andra syftar analysen till att se om barnrättsperspektivet eller barnperspektivet får några konsekvenser för lagstiftningens utformning.

¹³⁹ Asp, 2008-09, s. 75-85.

5.1 Om och hur barnkonventionen omnämns

Vid min sökning på begreppet ”barnkonventionen” i förarbetena har jag i något fall fått upp emot 100 träffar och i samtliga nio förarbeten jag har valt att analysera finns diskussioner kring barnkonventionen. Poängteras ska dock att det i de allra flesta fallen handlar om beskrivningar av barnkonventionen – att Sverige har tillträtt konventionen och att vi därmed är bundna av densamma. I de flesta av förarbetena finns i inledningen en beskrivning av barnkonventionen, en uppräkningslista av de artiklar som främst anses som relevanta för det specifika förarbetet samt en beskrivning av när konventionen tillträdde och varför.

Generellt kan sägas att barnkonventionen i mångt och mycket används som en beskrivning av vad Sverige är skyldiga att göra, istället för att användas som ett verktyg för att utforma regler, förändra lagstiftning eller som hjälp för att argumentera för att barn behöver ett starkare skydd.

5.2 Användandet av barnrättsperspektivet och barnperspektivet

Barnkonventionen nämns på många ställen i det äldsta utav de förarbeten som jag har valt att granska i denna uppsats, SOU 2001:14. Dock nämns barnkonventionen på de flesta ställen i väldigt allmänna ordalag¹⁴⁰ och genom korta hänvisningar, bland annat till artikel 1 i barnkonventionen.¹⁴¹ Utöver detta finns även en kort beskrivande del om barnkonventionen, när konventionen tillträdde, sedan när den är giltig i Sverige samt vad dess syfte är.¹⁴² Vidare nämns det i utredningen bland annat att det primära skyddsintresset för barn under femton år är den sexuella integriteten samt att det i dessa sammanhang är irrelevant att prata om något skydd för den sexuella självbestämmanderätten.¹⁴³ Vid ett tillfälle i utredningen används dock barnkonventionen som analysverktyg i förhållande till den svenska lagstiftningen - utredningen föreslår nämligen på ett ställe att skyddet för barn mellan femton och arton år mot att utsättas för sexuell posering bör stärkas. Den dåvarande bestämmelsen om sexuell posering för barn mellan femton och arton år förutsatte att ungdomen hade lovats betalning. Utredningen kommer därefter fram till att skyddet för dessa barn behöver stärkas, bland annat med utgångspunkt i att barnkonventionen föreskriver att samtliga människor, under arton år, ska skyddas mot att utsättas för sexuell exploatering. Att då på något sätt utgå från barnets egen inställning ansågs

¹⁴⁰ Se bl.a. SOU 2010:14 s. 18 ”bestämmelserna har utformats med beaktande av bl.a. barnkonventionens krav”.

¹⁴¹ SOU 2001:14 s. 109 & s. 112 där konventionen första artikel hänvisas till.

¹⁴² SOU 2001:14 s. 242.

¹⁴³ SOU 2001:14 s. 110.

enligt utredningen inte vara förenligt med barnkonventionens krav, varför ett stärkt skydd enligt utredningen borde införas.¹⁴⁴

I SOU 2004:71, nämns barnkonventionen under fyra olika kapitel. Barnkonventionen används dock närmast som en beskrivning av vad Sverige faktiskt ska göra och vad Sverige är skyldiga att göra och inte som ett verktyg för att utforma regler eller förändra bemötandet av barn.¹⁴⁵ På vissa ställen där barnkonventionen nämns citeras endast relevanta artiklar utan att därefter analyseras och användas vid förslag till utformning av lagstiftning vid sexuella övergrepp mot barn.¹⁴⁶

Under kapitel 12 i SOU 2004:71 diskuteras däremot internet som risk och möjlighet för barn. Här problematiseras och analyseras internetanvändandet hos barn bland annat utifrån artikel 13 (barnets rätt att uttrycka sig) och artikel 17 (massmedias roll och att barn ska ha tillgång till bland annat information från olika källor, nationella och internationella). Utredningen problematiserar här bland annat att internet har gett bättre möjligheter för bland annat pedofiler och andra sexualbrottslingar att på andra sätt än förr kontakta barn i syfte att till exempel utnyttja dem.¹⁴⁷ Utredningen nämner så kallade ”fjortishemsidor” som snyggast.com och visar på att barn i många sammanhang ”visar upp sig” på internet och att detta kan vara problematiskt. Bilderna kan bland annat användas av vuxna i fel sammanhang, alternativt kan bilderna läggas ut på porrhemsidor.¹⁴⁸ Trots att det enligt min tolkning av utredningens framställning verkar vara så att det är vuxna med onda avsikter som är problemet i dessa sammanhang, anför utredningen att: *”Den viktigaste åtgärden för att förhindra att barn hamnar i farliga situationer p.g.a. sitt internetanvändande måste vara att ge god information om dessa faror och hur man skall undvika dem.”*¹⁴⁹ Istället för att exempelvis ge lagstiftningsförslag på hur vuxnas utnyttjande och pedofila beteenden på internet ska förhindras, föreslås att det viktigaste är att barnen själva ska få de verktyg som behövs för att förhindra att de hamnar i farliga situationer på internet. Detta rimmar enligt mig illa utifrån ett barnrättsperspektiv.

¹⁴⁴ SOU 2001:14 s. 255 ff.

¹⁴⁵ SOU 2004:71 s. 49 f., 141, 162 & 195

¹⁴⁶ se t.ex. SOU 2004:71 s. 141.

¹⁴⁷ SOU 2004:71 s. 141 ff.

¹⁴⁸ SOU 2004:71 s. 144 ff.

¹⁴⁹ SOU 2004:71 s. 147

Även i den efterföljande propositionen, prop. 2004/05:45, nämns barnkonventionen på ett flertal ställen. Även här anser jag dock att barnkonventionen mer beskrivs utifrån allmänna ordalag utan att egentligen användas i resonemang kring varför exempelvis brottet våldtäkt mot barn ska införas. Barnkonventionen skildras som ett viktigt dokument och vissa specifika artiklar omnämns, som exempelvis artikel 34 som stadgar att konventionsstaterna ska skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.¹⁵⁰ Det anförs i propositionen att sexuella övergrepp mot barn alltid innebär en allvarlig kränkning av barnets integritet samt att det kan te sig stötande att i dessa sammanhang prata om huruvida våld har använts av den vuxne eller inte i samband med övergreppet.¹⁵¹ Här finns antydning till ett barnperspektiv, om än ett indirekt sådant. Det anförs att det kan te sig stötande att prata om våld och anledningen till detta är just att det handlar om övergrepp på barn. Vid regeringens införande av brottet våldtäkt mot barn och diskussioner kring detta handlar det dock mestadels om tekniska detaljer – exempelvis om definitionen *våldtäkt* anses passande samt diskussioner om begreppen frivillighet och våld.¹⁵²

Förarbetena till införandet av brottet kontakt med barn i sexuellt syfte, prop. 2008/09:149, nämner också barnkonventionen. Likt tidigare förarbeten finns först en beskrivning av barnkonventionen, en benämning av vissa artiklar samt en förklaring att Sverige tillträtt konventionen.¹⁵³ Vid diskussionen kring huruvida brottet ska omfatta barn även upp till och med 18 års ålder, anför ECPAT Sverige samt Föreningen Svenska UNICEF-kommittén i sina remissvar att kriminaliseringen av brottet kontakt med barn i sexuellt syfte även bör omfatta barn upp till 18 års ålder, detta främst då bland annat barnkonventionens artikel 34 föreskriver en sådan skyldighet för den svenska lagstiftningen. Regeringens argumentation angående detta är däremot att den sexuella självbestämmanderätten i Sverige infaller vid 15 års ålder, varför detta *svårligen låter sig förenas med en kriminalisering som omfattar kontakter med barn ända upp till 18 år.*¹⁵⁴

¹⁵⁰ Prop. 2004/05:45 s. 26

¹⁵¹ Prop. 2004/05:45 s. 69

¹⁵² Prop. 2004/05:45 s. 70 ff..

¹⁵³ Prop. 2008/09:149 s. 10

¹⁵⁴ Prop. 2008/09:149 s. 27

Nästa offentliga utredning i denna granskning är SOU 2010:71, i vilken barnkonventionen nämns vid fem tillfällen.¹⁵⁵ På samtliga ställen där barnkonventionen nämns är det dock i samband med frågan om huruvida Sverige ska tillträda Lanzarotekonventionen eller inte.¹⁵⁶

I SOU 2010:71 diskuteras huruvida samlag som jämförelsenorm fortsatt ska vara gällande vid sexuella övergrepp mot barn. I samband med att utredningen diskuterar de medicinska erfarenheterna som finns gällande konsekvenser för barn i samband med sexuella övergrepp (vilka uttryckte skäl för att ifrågasätta samlag som jämförelsenorm) diskuteras även penetrationens betydelse för kränkningen allvar och samlaget som jämförelsenorm. Utredningen anför att det kan finnas *skäl att överväga om inte andra omständigheter kan ha en motsvarande, eller större, betydelse för nivån på en kränkning sett ur ett barnperspektiv.*¹⁵⁷

Utredningen anförde senare däremot att sexualhandlingens natur är en viktig faktor när kränkningen ska bedömas samt att penetration i sig ska anses vara en försvårande omständighet (i och med att penetration ofta är förenat med smärta och tvång) – detta trots att det medicinska utlåtandet som inhämtats pekade på en rad andra faktorer som ansågs försvårande vid barns upplevelser av sexuella övergrepp. Slutligen anför utredningen att samlag alljämt bör användas som jämförelsenorm, i likhet med den avgränsning som har gjorts av våldtäktsbrottet mot vuxna.¹⁵⁸

I prop. 2012/13:111 anføres att ett tydligare fokus på kränkningen ska göras vid våldtäktsbrott mot barn. Utredningen menar att domstolar i många sammanhang hamnat i relativt tekniska överväganden om huruvida sexualhandlingen har varit jämförlig med samlag eller inte, istället för att jämföra de kränkningar som de olika handlingarna medför för barnet. Utredningen menar således att frågan om penetration har skett eller inte i många avseenden fått allt för stort genomslag. Barnombudsmannen (BO) och UNICEF anför här att karaktären av sexualhandlingen helt saknar eller endast har en begränsad betydelse vid bedömningen av hur allvarlig kränkningen är vid sexualbrott mot barn. Vidare anför BO att många barn inte vet hur de ser ut i underlivet och har därmed en mycket begränsad möjlighet att närmare beskriva hur

¹⁵⁵ SOU 2010:71 s. 405, 406, 410, 418 & 473

¹⁵⁶ Här ska dock nämnas att utredningens uppdrag bland annat var att analysera frågan om Sverige ska tillträda Lanzarotekonventionen eller ej.

¹⁵⁷ SOU 2010:71 s. 301 ff..

¹⁵⁸ SOU 2010:71 s. 364.

ett övergrepp har gått till.¹⁵⁹ En tydlig diskussion utifrån ett barnperspektiv förs av BO, vilket dock senare inte får något genomslag. Vid regeringens bedömning om huruvida samlag som jämförelsenorm ska fortsätta tillämpas eller inte görs en hänvisning till vad som sagts i propositionen om våldtäkt mot vuxna och regeringen menar att samma sak gör sig gällande vid våldtäkt mot barn.¹⁶⁰

Regeringen anför dock i propositionen att en utgångspunkt vid bestämmelsen om våldtäkt mot barn bör vara att det alltid innebär en kränkning för barn under 15 år att utsättas för sexuella handlingar och menar därmed att detta kan motivera skillnader jämfört med bestämmelsen om våldtäkt mot vuxna.¹⁶¹

I prop. 2012/13:194 var det huvudsakliga uppdraget att utreda vilka åtgärder som krävdes för att Sverige skulle uppfylla sina internationella åtaganden enligt EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Barnkonventionen nämns därför inte någonstans i propositionen – istället diskuteras direktivet. I propositionen anføres att direktivet är av stor betydelse och att det är viktigt att förebyggande åtgärder mot sexualbrott mot barn bedrivs både på nationell och internationell nivå då många barn lever i en utsatt situation där de riskerar att bli offer för sexuella övergrepp.¹⁶² I samband med genomförandet av direktivet anges dock i propositionen att Sverige, genom redan befintlig reglering uppfyller samtliga åtaganden i direktivet – med vissa undantag för frågor om preskription och registerkontroll.¹⁶³

I Ds 2015:49, en översyn av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, beskrivs barnkonventionen, Lanzarotekonventionen samt EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Här nämns specifikt artikel 23 i Lanzarotekonventionen som förbinder konventionsstaterna att straffbelägga brott likt det svenska brottet kontakt med barn i sexuellt syfte. I EU:s direktiv nämns specifikt artikel 6.1 vars syfte är att medlemsstaterna ska kriminalisera vuxnas kontakter med barn på internet i sexuellt syfte.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Prop. 2012/13:111 s. 40 ff..

¹⁶⁰ Prop. 2012/13:111 s. 41 f..

¹⁶¹ Prop. 2012/13:111 s. 42.

¹⁶² Prop. 2012/13:194 s. 10.

¹⁶³ Prop. 2012/13:194 s. 12 ff..

¹⁶⁴ Ds 2015:49 s. 29 ff..

I departementspromemorian anføres även att det i förarbetena vid införandet av brottet kontakt med barn i sexuellt syfte anges att rekvisitet ”träffat en överenskommelse” förutsätter en gemensam viljeinriktning hos både förövare och barn om att mötas vid en viss tid och på en viss plats.¹⁶⁵ I samband med översynen av straffbestämmelsen anføres det nu i Ds 2015:49 att straffansvar bör kunna inträda även om barnet vid överenskommelsen inte har för avsikt att träffa förövaren. Detta bland annat då det ansågs olämpligt att låta straffansvaret vara beroende av barnets vilja eller inte till att träffa förövaren.¹⁶⁶

Utöver att det i SOU 2016:60 anføres att virtuella övergrepp bör omfattas av straffbestämmelserna i 6 kap. BrB anför även utredningen att en skärpt syn på sexualbrott mot barn som har fyllt femton år men inte arton bör införas. Utredningen uttalar att sexualbrotten i 6 kap. BrB sedan sexualbrottsreformen år 2005 i huvudsak har delat in de brottsliga gärningarna efter brottsoffrets ålder – de som är fyllda 15 år samt de som är under 15 år. Den huvudsakliga uppdelningen grundar sig i att barn under 15 år inte har någon möjlighet att frivilligt delta i sexuella handlingar, varför sexuella handlingar mot barn under 15 år som utgångspunkt är att anse som brottsliga gärningar.¹⁶⁷

Vidare anför utredningen i SOU 2016:60 att det av föräldrabalken följer att ett barn är under vårdnad av föräldrarna eller annan särskilt utsedd vårdnadshavare fram till dess att barnet fyllt 18 år. Barnkonventionens definition av ett barn är varje människa upp till 18 års ålder och barnkonventionen stadgar att barn (upp till och med 18 års ålder) ska skyddas mot *alla* former av sexuella övergrepp och utnyttjanden. Utredningen menar på grund av detta att det är problematiskt att skyddet för sexuella övergrepp mot barn mellan 15 och 18 år är sämre än för barn under 15 år. Utredningen yttrar vidare att det enligt statistik är just unga kvinnor i åldrarna 16-24 år som löper störst risk att utsättas för sexualbrott.¹⁶⁸

På grund av detta anför utredningen att det straffrättsliga skyddet för barn mellan 15 år och 18 år bör skärpas. Utredningen föreslår att den huvudsakliga indelningen mellan sexualbrott begångna mot barn under respektive över 15 år tas bort och att den enda uppdelningen dem emellan blir att barn under 15 år inte kan samtycka till sexuella handlingar medan barn över 15 år har möjlighet att göra detta. Utredningen föreslår vidare att det inte längre kommer att krävas

¹⁶⁵ Prop. 2008/09:149 s. 46; Ds 2015:49 s. 116.

¹⁶⁶ Ds 2015:49 s. 116 f..

¹⁶⁷ SOU 2016:60 s. 236 f..

¹⁶⁸ SOU 2016:60 s. 236 f..

att förövaren använder sig av något medel eller utnyttjar barnets särskilt utsatta situation för att gärningen ska anses vara straffbar vid övergrepp mot barn mellan 15 och 18 år. I praktiken menar utredningen att detta skulle innebära att en sexuell handling i princip alltid är ofrivillig när ett barn under 15 år har deltagit i den, men att en bedömning av om barnet har deltagit frivilligt eller inte ska göras vid gärningar riktade mot barn mellan 15 och 18 år.¹⁶⁹

5.3 Slutsatser på vägen

Efter min granskning av ovan nämnda förarbeten vill jag framförallt lyfta fram och belysa fyra problem som jag kan se.

För det första vill jag lyfta fram det faktum att barnkonventionen egentligen inte används på ett korrekt sätt av den svenska lagstiftaren. Trots att barnkonventionen nämns i samtliga förarbeten görs det i nästan samtliga fall endast för att beskriva att barnkonventionen finns, att Sverige tillträtt konventionen samt att denna gäller i förhållande till Sverige. Nästintill inga diskussioner kring barnkonventionens betydelse för den svenska lagstiftningens utformning görs och när lagstiftaren kommer till den punkt att beslut ska fattas finns barnkonventionens regelverk sällan med i åtanke.

För det andra vill jag lyfta fram att jag ser det som problematiskt att förhållandevís många remissinstanser kommer med argument som har sin grund i barnkonventionen – men att dessa ignoreras utan att regeringen för någon saklig diskussion kring varför. Jag är medveten om att lagstiftningsärenden är fulla av motstående intressen och genom min granskning kan jag se att barnets intresse har åsidosatts. Jag saknar dock en förklaring, med sakliga och befogade argument, till varför barnets intresse har åsidosatts. Enligt barnrättskommittén ska dessutom samtliga lagstiftningsåtgärder som rör barn motiveras och innehålla avvägningar om hur barnets bästa har använts, hur detta överensstämmer med lagstiftningen och om avvägningar har gjorts gentemot andra intressen.

För det tredje vill jag lyfta fram de förslag som den senaste offentliga utredningen, SOU 2016:60, kommer med. Utredningen gör enligt min mening en välgrundad analys utifrån ett barnrättsperspektiv med utgångspunkt i barnkonventionens regler. Samtliga granskande förarbeten har nämnt barnkonventionens första artikel – att ett barn är varje människa under

¹⁶⁹ SOU 2016:60 s. 237.

arton år. Först i och med den senaste utredningen tas det enligt mig i beaktande att även barn mellan 15-18 år ses som barn enligt barnkonventionen och att de därmed måste få ett fullgott skydd mot sexuella övergrepp i svensk lagstiftning.

Till sist vill jag belysa det som tas upp i SOU 2004:71 – att *barn* ska få de verktyg som behövs för att inte utsättas för brott i samband med sitt internetanvändande. Jag ser detta som problematiskt utifrån ett barnrättsperspektiv. Det är uppseendeväckande att det i svenska förarbeten (trots att en rad internationella instrument föreskriver ett absolut skydd för barn mot sexuella övergrepp) anförs att det är barnen som på något sätt ska skydda sig själva från sexuella övergrepp och inte de vuxna som genom lagstiftningsåtgärder eller dylikt ska förhindras att begå sexuella övergrepp på barn. Att det föreslås att barn genom information kan skydda sig själva från att utsättas för sexuella övergrepp är mycket problematiskt. Kanske främst då förarbeten på andra ställen klart och tydligt anför att barn är en skyddsvärd grupp som i och med detta måste skyddas från olika typer av sexuella övergrepp. Jag anser *inte* att problemet ligger vid att barn utsätter sig själva för risker när de besöker olika hemsidor på internet. Problemet ligger snarare i att det finns vuxna människor som de facto kontaktar barn på olika hemsidor i syfte att begå sexuella övergrepp, på nätet eller i det verkliga livet. Fokus för samhället ska enligt mig inte vara att avhålla barn från att använda internet eller uppmärksamma barn på de risker som finns på internet. Fokus måste vara att förhindra det kriminella beteendet hos de vuxna förövarna. Genom att framföra dessa förslag och åtgärder anser jag också att utredningen lägger för mycket ansvar på barnen. Skulden för dessa brott läggs på barnet istället för på den verkliga förövaren – den vuxne med onda avsikter.

6 Sammanfattning och avslutande diskussion

I följande avsnitt kommer först en sammanfattning av mina egna reflektioner från kapitel 3,4 och 5 och efter det en avslutande diskussion där jag ämnar att sammanfattande besvara syftet.

6.1 Sammanfattning

År 2007 utkom Brå:s studie om vuxnas kontakter med barn på internet. Studien visar i klartext att barn kontaktas av vuxna på internet med sexuella inviter och förslag. Trots att studien nu snart är 10 år gammal har det enligt mig inte framkommit något lagstiftningsförslag som på allvar har försökt att skydda barn mot övergrepp begångna på internet. Brottet kontakt med barn i sexuellt syfte har visserligen införts men bestämmelsen har visat sig innehålla problem.

Straffbestämmelsen tar sikte på att skydda barn mot att i senare led utsättas för andra brott enligt 6 kap. BrB. Brottet kontakt med barn i sexuellt syfte är problematiskt då straffskalan för brottet är lägre än för brottet sexuellt ofredande – vilket även fullbordas tidigare och är lättare att bevisa. Man kan då fråga sig varför brottet kontakt med barn i sexuellt syfte ska användas i dessa sammanhang? På grund av detta anser jag att straffbestämmelsen kontakt med barn i sexuellt syfte inte uppfyller sitt syfte – att skydda barn mot att bli kontaktade av vuxna på internet med sexuellt syfte.

Jag har tidigare föreslagit, likt Ds 2015:49, att brottet bör anses fullbordat tidigare men även funderat kring i vilket sammanhang det över huvud taget kan finnas ett legitimt syfte för vuxna att kontakta barn på internet. Enligt ovan beskrivna förklaringsmodeller i kapitel 3 finns det dessutom redan från början ett uppenbart syfte hos den vuxne förövaren vid kontakter med barn på internet – att på något sätt sexuellt utnyttja barnet eller prata sex med barnet. Jag anser att förklaringsmodellerna visar att den successiva upptrappningen som sker i konversationerna är en medveten metod förövaren använder sig av för att invagga barnet i en trygghet och känsla av lugn för att på så sätt kunna bygga upp en relation till barnet.

Vidare anser jag, med stöd av de förklaringsmodeller som beskrivits under kapitel 3, att med tanke på den successiva upptrappning som sker i konversationerna mellan förövaren och barnet kan det ifrågasättas varför det ska krävas att den vuxne föreslår ett sammanträffande och därefter främjar detta sammanträffande för att brottet kontakt med barn i sexuellt syfte ska anses fullbordat. Jag anser att de kontakter förövaren har med barnet redan innan ett förslag på ett sammanträffande har ägt rum ska inrymmas i brottet kontakt med barn i sexuellt syfte.

Jag anser vidare att det finns ett problem med sexualhandlingens jämförbarhet med samlag. Av genomgången under kapitel 4 främst drar jag slutsatsen att det finns ett synsätt likt det Petter Asp tar upp i sin artikel, att kränkningens jämförbarhet med samlag präglas av ett intimitetsperspektiv. Övergreppen anses mer straffvärda dels om övergreppen innehåller penetrering, dels om övergreppen sker med någon annans kroppsdelar eller valda föremål. Jag ställer mig frågande till detta – vem vet egentligen vad barn tycker i dessa sammanhang? Under kapitel 3 har jag redogjort för det faktum att barn som utsätts på internet i stort sätt upplever samma symptom som barn som utsätts i det verkliga livet gör. Är då samlaget som jämförelsenorm verkligen ändamålsenligt vid sexualbrott mot barn? Är det verkligen mindre kränkande för ett barn att tvingas utföra sexuella handlingar på sig själv?

Slutligen har jag belyst det faktum att barnkonventionen används på ett, enligt mig, felaktigt sätt av den svenska lagstiftaren. Barnkonventionen nämns i samtliga förarbeten, men nästan uteslutande i samband med att konventionen beskrivs och förklaras. Barnkonventionens faktiska betydelse och konsekvenser av konventionen lyfts inte upp och lagstiftaren lämnar inga förklaringar till varför barnkonventionens regler i vissa sammanhang inte får någon betydelse, detta trots att flertalet remissinstanser har belyst relevanta problem för lagstiftaren.

6.2 Avslutande diskussion

Avslutningsvis vill jag lyfta fram och föra en diskussion kring tre områden som jag identifierat i författandet av denna uppsats: användningen av barnkonventionen i de granskade förarbetena, om barn kan anses skyddas mot sexuella övergrepp på internet samt domen från Attunda tingsrätt.

I samtliga granskade förarbeten nämns barnkonventionen på flertalet ställen, ibland uppemot 100 gånger i ett och samma förarbete. Oreflekterat kan detta ses som någonting mycket positivt. Däremot ska sägas att de flesta av hänvisningarna till barnkonventionen som har hittats helt enkelt har varit beskrivningar av konventionen. En beskrivning av vad barnkonventionen är, när Sverige tillträtt konventionen och vad den syftar till görs i de flesta förarbeten och på grund av detta nämns konventionen också på många ställen. I en del förarbeten konstateras det att barnkonventionen finns, utan någon närmare diskussion kring den. Det finns flertalet hänvisningar till att *”Sverige, genom barnkonventionen, har åtagit sig att genomföra samtliga lämpliga nationella lagstiftningsåtgärder för att förhindra”* exempelvis sexuell exploatering av barn. Mycket allmänt hållna formuleringar som egentligen inte får någon betydelse om lagstiftning faktiskt inte genomförs i syfte att skydda barn.

Det framstår som att barnkonventionen blir ett internationellt instrument, som har en viss tyngd och betydelse vid utformningen av lagstiftning rörande barn, men som av lagstiftaren läggs utanför den svenska rättsordningen vid utarbetandet av lagstiftning. Barnkonventionen citeras och hänvisas till, men utan att få någon egentlig betydelse. Närmare diskussioner kring vad det till exempel innebär att barnkonventionen föreskriver att varje människa under 18 år ska anses vara barn förs inte, utan hänvisas till där det anses passa. Detta innebär enligt min mening att något egentligt barnrättsperspektiv inte finns, då jag inte hittat någon närmare problematisering

och analys av lagstiftningsåtgärderna utifrån barnkonventionen vid min granskning av förarbetena.

Remissinstanser såsom ECPAT, RFSU och BO kan sägas ha hjälpt regeringen i att se barnrättsliga argument. Instanserna för diskussioner grundade i ett barnrättsperspektiv och barnperspektiv men lagstiftaren ger närmast ett intryck av att de inte riktigt bryr sig om de två perspektiven. Lagstiftaren ger nämligen varken sakliga eller välgrundade argument till varför de förändringar som instanserna vill se inte ska ske.

Hur skyddas då barn mot att utsättas för sexualbrott begångna på internet? Rent lagstiftningsmässigt är frågan relativt enkel att svara på. I 6 kap. BrB finns straffbestämmelser som skyddar barn mot olika typer av sexuella övergrepp. Dessutom har HD i NJA 2015 s. 501 uttalat att det är möjligt att begå brottet sexuellt övergrepp mot barn över internet. HD har dock inte uttalat sig generellt om samtliga brott i 6 kap. BrB, utan endast uttalat sig specifikt om brottet sexuellt övergrepp mot barn. Uppsatsen har däremot visat att barn i åldrarna 15-18 år i det närmaste är skyddslösa mot att utsättas för sexuella övergrepp. Svensk lag uppställer fortfarande krav på bevisat hot eller våld för att brottet våldtäkt ska anses vara begånget mot dessa barn.

Uppsatsen har vidare visat att rekvisitet jämförligt med samlag är problematiskt när våldtäkter mot barn begås på internet. Synen från lagstiftarens och domstolarnas håll verkar nämligen vara att det inte är tillräckligt kränkande att tvingas utföra sexuella handlingar på sig själv. Attunda tingsrätt anser exempelvis i sin dom att det är mindre allvarligt att föra in sina egna fingrar eller självvalda föremål i underlivet än någon annans samt att handlingarna var mindre kränkande då de utförts i enrum. Dessa omständigheter torde enligt min mening vara ytterst vanliga vid sexualbrott begångna på internet och än mer självklart är att det aldrig kan vara förövarens fingrar som används vid sexualbrottet. På grund av detta anser jag att det finns anledning att ifrågasätta det svenska skyddet för barn mot att utsättas för sexualbrott på internet.

Med anledning av detta ser jag det som mycket positivt att SOU 2016:60 anför att det bör förtydligas att samtliga sexualbrott mot barn kan begås utan fysisk närvaro av förövaren. Min redogörelse under kapitel 3 visar dessutom att barn som utsatts för sexualbrott på internet i mångt och mycket uppvisar samma symptom som barn som utsatts för sexualbrott i det verkliga livet.

Jag hade vidare önskat en diskussion i förarbetena om formuleringen kränkningens allvar utifrån ett barnperspektiv. Bedömningen ska göras ur en objektiv synvinkel, men var finns barnperspektivet? En välgrundad diskussion utifrån vad barn anser vara mest kränkande kunde ge lagstiftningens utformning mer tyngd och betydelse. Den reglering av sexualhandlingen som gäller idag är samma reglering som gäller för vuxna. I och med att någon diskussion kring barnperspektivet inte finns med har lagstiftaren inte heller visat att barnets intresse är viktigt. Jag anser mig ha funnit i granskningen av förarbetena att det många gånger, vid diskussioner kring barn, hänvisas till vad som sagts om vuxna. Vi fortsätter än idag att behandla barn som vuxna och lagstiftningen utgår från någon slags vuxennorm. Detta kan inte anses ligga i linje med barnkonventionens krav. Det framstår som att utredningsresurserna (vad gäller brottet våldtäkt mot barn) främst fokuserat på våldtäktsbrottet (mot vuxna) för att sedan vid diskussioner kring våldtäktsbrottet mot barn endast hänvisa till vad som skrivits om våldtäkt mot vuxna. Många gånger uttalas det: *”likt det som gäller vid våldtäkt mot vuxna finner regeringen...”* varpå regeringen anför att samma sak ska vara tillämpligt vad gäller våldtäkt mot barn.¹⁷⁰ Barn är inte vuxna. Barn kräver ett särskilt skydd och har många gånger inte möjlighet att skydda sig själva. Barnkonventionen ställer krav på åtgärder från konventionsstaternas sida. Det är inte barnen som ska skydda sig själva, det är samhällets uppgift att skydda de skyddslösa – barnen.

Avslutningsvis finns det anledning att ännu en gång återkomma till domen från Attundatingsrätt. Tingsrätten anför nämligen i sina domskäl att inte annat var visat *än att det genomgående varit fråga om mycket kortvariga sexuella handlingar som inte föregåtts av vare sig våld, tvång eller hot och som inte gett upphov till fysiska skador*. Det är anmärkningsvärt att en domstol i Sverige idag, år 2016, använder sig av begrepp som våld, tvång och hot i samband med våldtäkt mot barn, oavsett om gärningarna skett i det verkliga livet eller på internet. Att använda dessa begrepp vid diskussionen om huruvida handlingarna som sådana kan anses utgöra våldtäkt mot barn eller inte, är uppseendeväckande, irrelevant och gammaldags. Huruvida våld, hot eller tvång har förekommit vid övergreppet kan få betydelse för gradindelningen av brottet men ska inte tillmätas någon betydelse för om gärningen ska bedömas som våldtäkt mot barn eller inte.

¹⁷⁰ se bland annat prop. 2012/13:111 s. 41.

6.3 Skyddas barn mot att utsättas för sexuella övergrepp på internet?

Jag anser att lagstiftningsåtgärder krävs för att komma åt de vuxna förövarna som utsätter barn för sexuella övergrepp på internet. Jag anser det visat att barn påverkas starkt och i negativ riktning av att utsättas för dessa övergrepp och jag hade önskat att lagstiftaren gjort en tydligare koppling till forskningen på området om hur barnen kontaktas och upplever dessa övergrepp för att på ett fullgott sätt straffrättsligt skydda barn. Verkligheten för dessa barn överensstämmer inte med utformningen av lagstiftningen, varför jag anser att det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp på internet inte är ändamålsenligt.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Regeringens propositioner (Prop.)

Prop. 1983/84:105 – om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten).

Prop. 1997/98:55 – Kvinnofrid.

Prop. 2004/05:45 – En ny sexualbrottslagstiftning.

Prop. 2008/09:149 – Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften.

Prop. 2012/13:111 – En skärpt sexualbrottslagstiftning.

Prop. 2012/13:194 – Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp.

Statens offentliga utredningar (SOU)

SOU 1953:14 – Förslag till brottsbalk.

SOU 1997:116 – Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.

SOU 1995:60 – Kvinnofrid.

SOU 2001:14 – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor.

SOU 2004:71 - Sexuell exploatering av barn i Sverige.

SOU 2010:71 – Sexualbrottslagstiftningen – utvärderingen och reformförslag.

SOU 2016:19 – Barnkonventionen blir svensk lag.

SOU 2016:60 – Ett starkare skydd för den sexuella integriteten.

Departementsserien (Ds)

Ds 2007:13 – Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften.

Ds 2015:49 – Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte.

Sveriges internationella överenskommelser (SÖ)

SÖ 2013:16 - Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp Lanzarote 25 oktober 2007.

Internationella dokument

Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter, New York den 20 november 1989.

Rådets rambeslut 2004/68/RIF av den 22 december 2003 om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, Lanzarote 25 oktober 2007.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93 EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF.

CRC/C/GC/13 General comment No. 13 (2011) The right of the child to freedom from all forms of violence.

CRC/C/GC/14 General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration.

Rättspraxis

Avgöranden från Högsta domstolen

NJA 2006 s 221.

NJA 2008 s 482 I.

NJA 2008 s. 482 II.

NJA 2008 s 1096 I.

NJA 2008 s 1096 II.

NJA 2011 s 386.

NJA 2013 s 548.

NJA 2015 s. 501.

Hovrättsavgöranden

RH 2004:58.

Svea hovrätts dom, 2007-10-31, mål nr B 8674-07

RH 2011:3.

Svea hovrätt, dom 2012-03-13, mål nr B 3731-11.

Svea hovrätts dom, 2014-03-17, mål nr 8749-13.

Göta hovrätts dom, 2015-05-27, mål nr B 3439-14.

Tingsrättsavgöranden

Attunda tingsrätts, dom 2016-06-23, mål nr B 1678-14.

Litteratur

- Asp, Petter, Barn(straff)rätt Cederborg, Ann-Christin & Warnling-Nerep, Wiweka (red.), *Barnrätt: en antologi*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014, s. 68-85.
- Asp, Petter, *Grader av kränkning – våldtäkt eller sexuellt tvång?* i Juridisk tidskrift, 2008-09, s. 75-85.
- Bengtsson, Bertil, *SOU som rättskälla*, i Svensk Juristtidning, 2011, s. 777-785.
- Bergenheim, Åsa, *Brottet, offret och förövaren: vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000*, Carlsson, Stockholm, 2005.
- Burman, Monica, Genusperspektiv på straffrätt i Nordlöf, Kerstin (red.), *Argumentation i nordisk straffrätt*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013 s. 9-30.
- Burman, Monica, Ungdomspåföljder och barns rättigheter, i Flodgren, Boel, Strömberg, Stefan, Kugelberg, Charlotte, Asp, Petter, Eka, Anders, Flodgren, Boel & Mellqvist, Mikael (red.), *Svensk juristtidning 100 år*, Upplaga 1, Iustus förlag, Uppsala, 2016, s. 162-175.
- Dunkels, Elza, *Vad gör unga på nätet?*, 2., [uppdaterade] uppl., Gleerup, Malmö, 2012.
- Finkelhor, David, Mitchell, Kimberly J, Wolak, Janis, *Online Victimization: A report on the Nation's Youth*, Alexandria, VA: National Center for Missing and Exploited Children, 2000.
- Granhag, Pär Anders & Christianson, Sven-Åke (red.), *Handbok i rättspsykologi*, 1. uppl., Liber, Stockholm, 2008.
- Gunnarsson, Åsa & Svensson, Eva-Maria, *Genusrättsvetenskap*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.
- Handbok om Barnkonventionen*, 1. uppl., UNICEF Sverige, Stockholm, 2008.
- Jareborg, Nils, *Allmän kriminalrätt*, Iustus, Uppsala, 2001.
- Jonsson, L., Warfvinge, C. & Banck, L, *Barn och sexuella övergrepp via IT*. Landstinget i Östergötland. BUP Elefanten, 2009.
- Leijonhufvud, Madeleine, Hur skyddas barnen i svensk straffrätt? i Nordlöf, Kerstin (red.), *Argumentation i nordisk straffrätt*, 1. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013, s. 44-51.
- Leijonhufvud, Madeleine, Wennberg, Suzanne & Ågren, Jack, *Straffansvar*, 9., [omarb.] uppl., Wolters Kluwer, Stockholm, 2015.
- McAlinden, Anne-Marie., *'Grooming' and the sexual abuse of children: institutional, Internet, and familial dimensions*, 1. ed., Oxford University Press, Oxford, 2012.
- O'Connell, Rachel, *A typology of child cyberexploitation and online grooming practices*, Cyberspace Research Unit, University of Central Lancashire, 2003.

Rogland, Ulrika & Christianson, Sven-Åke, *"Jag kände mig speciell": grooming på Internet*, Kalla kulor, Stockholm, 2012.

Sarnecki, Jerzy, *Introduktion till kriminologi. 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker*, Studentlitteratur, Lund, 2014.

Sarnecki, Jerzy, *Introduktion till kriminologi. 2, Straff och prevention*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015.

Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, 5., [rev]. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014.

Se mig: unga om sex och internet, Ungdomsstyrelsen, Stockholm, 2009.

Shannon, David, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet: omfattning, karaktär, åtgärder*, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Stockholm, 2007.

Svedin, Carl Göran (red.), *Sexuella övergrepp mot barn: expertrapport. Orsaker och risker*, Socialstyr., Stockholm, 2000.

Wolak, J, Mitchell, K, and Finkelhor, D. *Online victimization of youth: Five years later*. Alexandria, VA: National Center for Missing & Exploited Children Bulletin, 2006.

Övriga källor

Dagens Nyheter [<http://www.dn.se/nyheter/sverige/man-atalas-for-valdtakt-over-natet/>] 2016-11-09.

Sveriges Radio [<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6344423>] 2016-11-09.